

ABSTRACT

Title: Män(n)iskor på sporten – En kvalitativ textanalys av GP:s sportrapportering ur ett genusperspektiv

Author: Christian Johansson & Kajsa Persson
Programme: Bachelor in Journalism
Semester: Spring 2012
Institute: Department of Journalism, Media and Communication
University of Gothenburg
P.O Box 300
S-405 30 Göteborg
SWEDEN

Tutor: Diana Jacobsson

Keywords:

Journalism, gender, sport, gender-power order, Göteborgs-Posten, stereotypes.

Aim

This study aims to examine how men and women are portrayed on sport pages. We want to see if there's a difference between how men and women are described, what that (eventual) difference looks like and if there has been a change over time.

Questions:

- How are men and women described on sport pages?
- What personal traits of men and women are highlighted in the articles?
- If relationships are highlighted in sports articles, how is it described in the articles about men and about women?
- How are women's and men's approach to the sport described?

Theory:

Our theoretical frame is grounded in the gender-power order where men are considered to have more power than women. There are a bunch of ways to maintain the gender-power order, there are stereotypes and master suppression techniques. A tool to parry the different master suppression techniques are by verify techniques.

Material:

We have 36 articles from Göteborgs-Posten 1991, 2001 and 2011, twelve from each year. All the articles have one main character.

Method:

We have used a qualitative text analysis called Ethnographic content analysis (ECA) because our lies in what the articles tells us. We have to interpret the texts to get close to the texts message.

Results:

We found differences between how Göteborgs-Posten describes men and women. To sum up men gets a more positive description. One distinct example is that men compares with an athlete who is worse than himself. A woman on the other hand often gets compared with another woman that is better. We also found differences in how they present traits, name and words that can be related to their age. One similarity is that the look rarely describes and that their career is central in almost every article. A conclusion is that the gender-power order is present even in sports pages. It maintains by trivialize women's performance, choice of words to describe their age and so on.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1. Problemformulering.....	1
2. BAKGRUND	4
2.1. Göteborgs-Posten	4
2.2. GP:s jämställdhetsplan	4
3. TIDIGARE FORSKNING	5
3.1. Avhandlingar	5
3.2. Vetenskapliga artiklar	6
3.3. Rapporter	6
3.4. Uppsatser.....	7
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	8
4.1. Könsmaktsordningen	8
4.1.1 Könsmaktsordningen i samhället	8
4.1.2 Könsmaktsordningen i medierna.....	9
4.1.3 Könsmaktsordningen på sportsidorna	10
4.2. Härskartekniker	11
4.3. Bekräftartekniker.....	12
4.4. Stereotyper	12
4.5. Semiotik.....	14
5. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	16
5.1. Syfte	16
5.2. Frågeställningar	16
6. METOD	17
6.1. Vetenskapssyn.....	17
6.2. Val av metod	18
6.3. Material	19
6.4. Urval	19
6.5. Datainsamling	21
6.5.1 Litteratursökning.....	21
6.5.2 Materialinsamling	21
6.6. Källkritik.....	21
6.7. Genomförande	22
6.8. Validitet	23
6.9. Dataanalys.....	25
6.10. Etiska överväganden	25
7. RESULTAT OCH ANALYS	26
7.1. Hur beskrivs män och kvinnor i sportartiklar?	26
7.1.1 Ojämn fördelning	26
7.1.2 Utseende	26
7.1.3 Jämförelser.....	28
7.1.4 Namnpresentation	29

7.1.5 Åldersrelaterade ordval	30
7.1.6 Ordval.....	31
7.1.7 Privatliv.....	32
7.1.8 Bilder.....	34
7.2 Vilka personliga egenskaper hos män och kvinnor framhävs i artiklarna?.....	35
7.2.1 Egenskapernas utrymme	35
7.2.2 Kategorisering av kvinnor.....	36
7.2.3 Men... ..	37
7.2.4 Utveckling över tid	39
7.3 Om relationer tas upp i sportartiklarna, hur sker det då för män och kvinnor?	39
7.3.1 Relationer	39
7.3.2 Presentation i relation till någon annan	40
7.4 Hur beskrivs kvinnors och mäns förhållningssätt till sin idrott?	41
7.4.1 Karriär	41
7.4.2 Vem uttalar sig?	42
7.4.3 Förhållningssätt?	43
8. SAMMANFATTNING	44
9. SLUTDISKUSSION.....	46
10. FRAMTIDA FORSKNING.....	50
11. KÄLLFÖRTECKNING	
BILAGOR	

1. INLEDNING

Mycket har hänt med jämställdheten i Sverige de senaste decennierna men än är det långt ifrån ett jämställt samhälle vi lever i. Arenorna för förtryck och exkluderande är många och av varierande karaktär. Medierna har stor makt över hur publiken ser på olika företeelser och genus och identitet är inget undantag (Gauntlett, 2002: 256). Idrott har länge setts som en typiskt manlig arena och även detta reproduceras i medierna (Wickman, 2008: 24).

Utrymmet på sportsidorna är ojämnt fördelat och det råder en kraftig manlig dominans när det kommer till utrymmet kvinnor och män får. I det västerländska samhället återspeglar medierna vad som är viktigt och prestigefullt. Att då i stor utsträckning utelämnas kvinnorna handlar om en minimering av dem och den atletiska kvinnan "finns inte". En indirekt effekt kan bli att kvinnlig idrott hämmas då sponsorer vill satsa på dem som syns och kvinnliga idrottare får sämre resurser (Bernstein, 2002: 416-417). Därför anser vi att det är viktigt att granska sportrapporteringen ur ett genusperspektiv.

1.1 Problemformulering

Just **hur** kvinnor och män porträtteras på sportsidorna och om det finns några skillnader är ett område vi anser att det inte finns tillräckligt med forskning på. Är det så att kvinnor oftare förekommer som privatpersoner och att det fokuseras mer på deras relationer och utseende än på idrottsliga prestationer och karriär? Det finns avhandlingar och uppsatser som tangerar ämnet där sportartiklar har analyserats utifrån genus men då har utrymmet varit det huvudsakliga undersökningsobjektet. Allt ifrån antal artiklar till vilka idrotter som är vanligast förekommande har undersökts. Vårt ämne har alltså en inomvetenskaplig relevans.

Ur ett samhällsperspektiv, där mediepubliken är en del av samhället, är undersökningen relevant eftersom medierna inte bör föra vidare stereotyper. Medierna har stor makt över hur vi ser på företeelser och människor. Stuart Hall skriver om representation och att det är vad som binder samman språket och dess mening med kulturen. Han menar dock att det inte är någon enkel process och att det finns flera olika sätt att se på representation. Enligt det konstruktivistiska perspektivet finns det inte någon inneboende mening hos objekt eller personer utan att det är något som skapas i och genom språket (Hall, 1997: 15).

En annan aspekt som är viktig att uppmärksamma när det handlar om mediernas makt är vilka personer som uppmärksammas och hur de porträtteras. Gripsrud har skrivit om begreppet identifikation vilket han förklarar som att "bli ett med" eller "bli lik" någon annan.

Identifikation kan handla om såväl medvetna som omedvetna önskningsom att bli som någon annan. Det är främst de omedvetna komponenterna i identifikationsprocessen som Gripsrud anser vara oroande med medias effekter. Media förmedlar, reproducerar och förstärker de föreställningar vi redan har om exempelvis manligt och kvinnligt. Dock är det viktigt att komma ihåg att vi inte är några oskrivna blad utan har med oss vissa grundläggande värderingar och normer när vi läser och tolkar mediernas framställning av olika personer. Detta hindrar inte att vi i alla fall påverkas av beskrivningarna och söker identifikation med till exempel idrottsstjärnor, oavsett om det är medvetet eller inte (Gripsrud, 2011: 31-32).

Eftersom vi söker identifikation med andra är det av stor vikt att många finns representerade i medierna. En avsaknad av representationen i medierna av vissa grupper kan leda till att det inte sker någon identifikation. Om vi konkretiserar det innebär det att om idrottskvinnor inte finns porträtterade som idrottskvinnor försvårar det en identifikation för andra kvinnor och det blir svårt att skapa rollen (Gripsrud, 2011: 27-29).

Medierna och journalisterna har makt över vad som finns på dagordningen, ur vilket perspektiv en händelse ses på och hur saker och personer beskrivs. När det handlar om vilket perspektiv och hur något skildras talar vi om gestaltningsteorin, som innebär att medierna inte bara kontrollerar vad vi tänker på utan även hur. Gestaltningar är ett sätt för journalister att skapa mening åt en nyhet och placera den i någon slags kontext för att på så sätt underlätta för publiken att förstå nyheten. Effekten av detta blir att alternativa tolkningar av texten blockeras och betydelsen av texten blir endast den som journalisten syftar till. Dock är det inte självklart att varken journalisten eller publiken är medveten om att gestaltning sker (Strömbäck, 2001: 177-181).

Medias möjlighet att utöva makt över publikens tankar finns just i de journalistiska gestaltningarna. Om detta skriver medieforskaren Jesper Strömbäck "*Om eller när så sker bidrar de journalistiska gestaltningarna aktivt till de sociala konstruktionerna av verkligheten.*" Eftersom dessa sociala konstruktioner ofta tas för givet i samhället ifrågasätts

de inte men ändå har de stor påverkan på människors uppfattningar om olika saker. Gestaltning i medierna kan på detta sätt bidra till att föra vidare dessa sociala konstruktioner av verkligheten. Här drar Strömbäck en parallell till användandet av nyhetsstereotyper, där man reducerar behovet av information i texten just eftersom stereotyperna har en mängd inneboende information som vi direkt kopplar till det beskrivna fenomenet (Strömbäck, 2001: 177-181). Utifrån dessa teorier menar vi att mediepubliken bör få veta hur det ser ut på sportsidorna för att vara medvetna om vilken typ av gestaltning som förekommer och vilka stereotyper som förs vidare. Det ger alltså undersökningen en utomvetenskaplig/samhällelig relevans.

Vår undersökning är relevant för journalistiken för att ta reda på hur det ser ut i dagsläget. I slutdiskussionen på arbetsrapporten "Massmediernas enfaldiga typer" säger författarna att medierna inte ifrågasätter gamla värderingar utan istället bekräftar dem (Edström & Jacobson, 1994:43). Om det förekommer skillnader mellan hur kvinnor och män porträtteras måste detta komma till kännedom för att en förändring ska vara möjlig. Om det inte skulle visa sig vara några skillnader är även detta värt att uppmärksamma då sportsidorna i så fall skulle skilja sig från övriga delar av tidningen i en positiv bemärkelse ur ett genusperspektiv.

För journalistrollen är undersökningen relevant eftersom man som journalist måste vara medveten om eventuella fallgropar inom olika genrer. Skulle det visa sig att kvinnor och män porträtteras på samma sätt på sportsidorna visar det att sportjournalisterna har ett genusperspektiv på sin rapportering och de kan fungera som inspiration och andra journalister kan dra lärdom av deras arbetssätt.

Även om man kan tycka att en helt lika rapportering skulle vara möjlig i teorin inser vi att detta kan vara svårt i praktiken. Vi tror att alla är påverkade av de sociala konstruktioner av kön och olika stereotyper som ständigt produceras och reproduceras i samhället. Medvetenhet om vilka dessa stereotyper är och hur de förs vidare är ett första viktigt steg för att komma till rätta med problematiken.

2. BAKGRUND

2.1 Göteborgs-Posten

Första gången Göteborgs-Posten (GP) startade är året 1813, men endast nio år senare försvinner tidningen och gör ett 37 år långt uppehåll förutom ett kort gästspel. Sedan 1859 har tidningen delats ut utan avbrott och vuxit till Sveriges idag näst största morgontidning. Harry Hjärne som kanske är den som haft störst inflytande på tidningen och dess frammarsch värvades från Norra Skåne samma år som första världskriget tar slut. När han tillträdde var GP inte ens störst på hemmaplan, den förstaplatsen kammade de hem först 1933. Idag når tidningen cirka 630 000 läsare inklusive tidning, GP-TV, gp.se och GP-mobil. Som det ser ut i nuläget står GP i en särklass när det kommer till tidningen vid frukostborden i Göteborg, det finns ingen annan tidning som kan klassas som en reell konkurrent till denna gigant (Göteborgs-Posten, 2012a, Göteborgs-Posten, 2012b).

2.2 GP:s jämställdhetsplan

År 2005 införde GP är en särskild jämställdhetsplan¹ med syfte att öka jämställdheten både på redaktionen och i tidningen. Exempelvis ska de mäta antal kvinnor och män, både på bild och i text, på alla avdelningar och utvärdera resultatet varje månad. Dessutom vill de öka medvetenheten om genus hos medarbetarna genom obligatorisk utbildning om hur stereotyper kan undvikas och vilka fallgropar som finns.

¹ Se bilaga 1.

3. TIDIGARE FORSKNING

Som vi nämnde i introduktionen finns det flera tidigare studier som har tangerat ämnet men som ändå inte har problematiserat på samma sätt som vi valt att göra.

3.1 Avhandlingar

Kim Wickman har vid Umeå universitet skrivit avhandlingen "*Bending Mainstream Definitions of Sport Gender and Ability - Representation of wheelchair racers*". Genom kvalitativa intervjuer med rullstolsburna idrottare och kritiska analyser av sportrapporteringen om Paralympics i Sydney 2000 har hon försökt ta reda på hur kvinnliga och manliga rullstolsburna idrottare framställs i svenska medier. Även då hon undersöker ytterligare en aspekt, handikapp, i sin studie tangerar den ändå vår undersökning, då hon undersökt hur kön framställs inom sportrapporteringen. Undersökningen visade att medierna fortfarande använder sig av negativa stereotyper när det kommer till rapporteringen av handikappidrott (Wickman, 2008).

En annan avhandling från Umeå universitet är Kerstin Engströms "*Genus och Genrer - forskningsanknutna genusdiskurser i dagspress*". Studiens syfte var att analysera hur olika tidningar och genrer reproducerade eller försökte bryta mot rådande genusstrukturer i texter som behandlar genusforskning. Studien genomfördes på Aftonbladet och Dagens Nyheter med hjälp av en kvalitativ textanalys. Vad hon kom fram till var att män och kvinnor framställs olika i dagspressen även när det gäller forskningstexter kring genus. Engström för ett resonemang om att det är medialogiken och de mallade genrer för man och kvinna som finns som medför att könsroller reproduceras (Engström, 2008).

Med syftet att undersöka hur genus fungerar som organiserande princip inom sporten har Nathalie Koivula skrivit avhandlingen *Gender in sport*. Studien visar hur olika sporter kan kategoriseras som antingen feminina, maskulina eller könsneutrala. Koivula har även undersökt hur sportrapporteringen i svensk tv ser ut ur ett genusperspektiv, såväl när det gäller utrymmet kvinnor och män får som hur de porträtteras. Resultatet visade på stora skillnader där kvinnliga idrottare fick mindre än 10 procent av sändningstiden. Även när det gäller språket som användes visade det sig vara skillnader där rapporteringen om damidrott var betydligt mer könsmärkt än när det handlade om herridrott. Detta visar på att män presenteras som normen inom idrotten och kvinnor som "de andra" (Koivula, 1999).

Håkan Larssons avhandling "*Iscensättningen av kön i idrott - En nutidshistoria om idrottsmannen och idrottskvinnan*" undersöker genom intervjuer hur manlighet och kvinnlighet konstrueras i sporten och i forskning om sport. Resultatet visar att ungdomarnas svar både reproducerar och motsäger den konventionella uppfattningen om män som självständiga individer med fokus på prestationer och kvinnor som beroende och med fokus på relationer (Larsson, 2001).

3.2 Vetenskapliga artiklar

I *International Review for the Sociology of Sport* 2002 publicerade Alina Bernstein den vetenskapliga artikeln *Is It Time for a Victory Lap? : Changes in the Media Coverage of Women in Sport*. Hon ser en positiv trend att kvinnor får ett ökat utrymme, men då framförallt vid större evenemang så som OS. Hon tror att trenden kommer att fortsätta men att den dagliga mediabevakningen har ännu längre väg att vandra innan den når samma resultat. Andra trender är att det fokuseras mindre på kvinnors utseende än tidigare men att deras prestationer fortfarande trivialiseras. En tanke Bernstein har är att det framförallt är vackra kvinnliga atleter som får ett ökat utrymme och om mer mediebevakning då till och med kan vara destruktivt (Bernstein, 2002).

3.3 Rapporter

År 2002 publicerade Andersson Odén *2001 års publicistiska bokslut - En rapport om 36 tidningars bokstäver och siffror* där han bland annat redovisar hur frekvent män respektive kvinnor framställs i ett antal tidningar. Resultatet blev minst sagt ojämnt, om inte oväntat, då 72 procent av de som omskrevs i tidningen var män (Andersson Odén, 2002). Och inte verkar det bli bättre. Pressens Tidning visar siffror från 2004 där männen som omskrivs i tidningar når upp till 76 procent av det totala antalet (Jarlbro, 2006: 28-29).

Ulrika Andersson skrev 2004 rapporten *Sportens olika sidor: männens och de manliga sporternas revir*. Hon ser tydligt att det är männens arena, det skrivs mer om män och de idrotter som figurerar mest är idrotter som domineras av manliga utövare. Av de artiklar som behandlar män är det främst elitidrottare och tränare medan det för kvinnor främst handlar om elit- och amatöridrottare. Något hon finner är att artiklar om damidrott domineras av deras manliga tränare. När läsarmönster undersöks är fler män benägna att vilja utöka materialet, detta trots att alla läser sporten. Ulrika Andersson spekulerar om kvinnor skulle vilja ha en

utökning av materialet om de fanns representerade i större utsträckning (Andersson, 2004).

3.4 Uppsatser

Ett antal c-uppsatser har också skrivits om ämnet. Vi nämner endast några av dessa kort då vi inte har använt oss av dem direkt utan endast tagit del av dem för att undvika att upprepa en redan existerande undersökning. Vi har ämnat bygga vidare på tidigare undersökningar, det vill säga bidra med kumulativ kunskap.

Kajsa Dragstedt och Mathias Asplund vid Södertörns högskola har skrivit uppsatsen *Var är kvinnorna?: En studie av tre svenska sportbilagor ur genusperspektiv* (2010). De har bland annat tittat kvalitativt på hur kvinnor omskrivs i sportartiklar. Ett resultat var att ordet flicka används istället för kvinna för att förminska prestationen och att kvinnors förhållningssätt till sin idrott framställs annorlunda än männens.

Angelica Lundberg har skrivit uppsatsen *Balansen på sporten: En studie av den lokala sportjournalistikens utveckling på tidningen Norra Västerbotten ur ett genusperspektiv* (2011) med syfte att undersöka könsfördelningen på sportsidorna. Hon fokuserar i första hand på antal bilder och citat i artiklarna. Studien visar att både antalet bilder och citat har ökat marginellt till kvinnornas fördel mellan åren 1991-2011.

Christian Hildén och Johan Larsson har gjort en kvantitativ undersökning av Göteborgs-Posten (GP) ur ett genusperspektiv. I studien *Sportsidorna - a man's world?: En studie av Göteborgs-Postens sportsidor ur ett genusperspektiv* (2010) analyserar de jämställdhetsplanen som GP införde 2005 och kommer fram till att det inte finns någon förändring av utrymmesfördelningen på sportsidorna utifrån kön. Det är fortfarande männen som är klart dominerande i antalet sportartiklar.

Ulrika Anevskas och Pamela Nober har skrivit *Är det media som bestämmer genusordningen? En innehållsanalys av sportsidorna ur ett genusperspektiv* (2011) där de analyserar sportsidorna i Dagens Nyheter såväl kvantitativt som kvalitativt. I studien kom de bland annat fram till att kvinnliga idrottare förminskades och rentav förlöjligades genom bildvalet i tidningen. Även när det gäller texterna hittade de skillnader, exempelvis beskrivs idrotten vara något som kvinnorna sysslar med vid sidan av något annat, mer som ett intresse än en karriär.

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Vi kommer att använda oss av genusteorier för att försöka förstå de resultat vi kommer fram till. De begrepp vi hämtat ur genusteorier för att applicera på vår studie är könsmaktordningen, härskartekniker, bekräftartekniker och stereotyper. Vi har även använt oss av semiotiska teorier för att förstå hur texter kan tolkas.

4.1 Könsmaktsordningen i samhället

De teorier som idag används när det kommer till kön som en social konstruktion finner sin början redan på 1700-talet då det skedde stora politiska och vetenskapliga förändringar. Därför var den forskning och de teorier som kom fram på 1960- och 70-talet inte lika nya och fräscha som forskarna själva trodde. Fröet var sått sedan väldigt länge. Vad som däremot kan sägas med stor säkerhet är att forskningen kring kön eller genus som en konstruktion, socialt eller kulturellt, har vuxit lavinartat sedan 70-talet (Engström, 2008: 24-26). Att se kön som en konstruktion innebär att hur könet betraktas beror på hur könet historiskt och socialt är konstruerat. Nutidens uppfattningar påverkar vårt sätt att tänka och handla i verkligheten (Larsson, 2001: 19).

Begreppet könsmaktsordning, eller genussystem som det även kallas, myntades av Yvonne Hirdman. Könsmaktsordningen innebär att män som grupp är överordnade kvinnor som grupp och att männen fostras till att inneha såväl den ekonomiska som den beslutande makten. Systemet grundar sig på två principer där den ena är dikotomin, att hålla isär manligt och kvinnligt. Den andra principen är mannen som norm och att mannen står över kvinnan i hierarkin. Konsekvensen blir att kvinnor får mindre del av ägandet och att deras egenskaper och insatser förminsas. Kvinnor fostras till att ha en bild av sig själva som underordnade mannen och på så sätt kan könsmaktsordningen upprätthållas (Hirdman, 1988: 7).

Hegemoni är ett annat ord för överordning som mannen har haft och har i dagens samhälle över kvinnan. Mannen förtrycker kvinnan, men det finns även olika maskuliniteter där det råder en hierarki. Den dominerande maskuliniteten har tenderat att vara stark och vältränad (Whannel, 2007: 10-12).

4.1.1 Könsmaktsordningen i medierna

Medierna har stor makt över sin publik, både vad det gäller vad som får plats i tidningen samt hur det presenteras, är de en av de viktigaste förmedlarna av värderingar och normer (Engström, 2008: 40-41).

I tidigare studier är det inte bara den ojämna fördelningen av utrymme som visar att könsmaktsordningen i allra högsta grad är ett utbrett system i medierna. I vilka roller kvinnor och män förekommer, såväl som hur de gestaltas, indikerar att det är långt ifrån jämställt. Medan män ofta får inta offentliga roller som experter och yrkespersoner och räknas som tillförlitliga källor beskrivs ofta kvinnor som privatpersoner. Deras utseende och klädstil analyseras ingående och deras familjeförhållanden uppmärksammas, exempelvis att man refererar till dem som "mamma till fyra barn" (Jarlbro, 2006: 40-41, 44 & 72).

Bourdieu kallar denna typ av beskrivning för symboliskt våld som utövas genom kommunikation. Det fungerar som en maktstrategi för att de som dominerar ska behålla makten över de underordnade. Värderingarna är konstruerade utifrån de dominerandes perspektiv på relationen och framstår därför som naturliga. Bourdieu ser detta som en mild och ofta osynlig typ av våld (Bourdieu, 1999: 47-49).

Ett exempel på symboliskt våld tas upp i en studie om brittiska kvinnliga politiker som får uttala sig om mediebevakningen av dem. Istället för att fokus ligger på deras politiska åsikter diskuteras ålder, relationer och klädstil, något de menar inte görs när det gäller deras manliga kollegor (Jarlbro, 2006: 60). Bourdieu skriver att *"den symboliska makten kan inte utövas utan bidrag från dem som utsätts för den, och som utsätts för den bara därför att de konstruerar den som sådan."* Han menar att man måste se hur de kognitiva strukturerna konstrueras socialt eftersom det inte är fria handlingar som är upp till individen utan en effekt av makten som indoktrinerats hos de underordnade (Bourdieu, 1999: 53-54).

Historiskt sett har man försökt förklara underrepresentationen av kvinnor i medierna med att det har varit färre kvinnliga journalister men detta stämmer inte idag. *Den svenska journalistkåren* visar hur könsfördelningen inom yrket ser ut. 2005 innehades 50 procent av samtliga positioner inom medieorganisationer av kvinnor (Löfgren Nilsson, 2007: 47).

4.1.2 Könsmaktsordningen på sportsidorna

Liksom i medierna i stort går det att se liknande tendenser även på sportsidorna, kanske i ännu högre grad då det är en historiskt sett manlig arena. Fortfarande är det stora könsskillnader på antal journalister som har sporten som sitt huvudsakliga bevakningsområde. År 2005 var det endast 13 procent av sportjournalisterna som var kvinnor, detta var dock en ökning med nio procent sedan 1989 (Löfgren Nilsson, 2007: 48).

Kim Wickman menar att sportvärlden kan ses som ett miniatyrsamhälle där såväl maktrelationer och exkluderande tar plats, precis som i samhället i stort. Att det rapporteras olika om herr- och damidrott är väl dokumenterat i såväl internationella som nationella studier (Wickman, 2008: 24). Hegemonin som råder mellan mannen och kvinnan ger media uttryck för genom sitt sätt att rapportera om manlig respektive kvinnlig idrott. Media väljer att utgå från att det finns naturliga könsskillnader och att kvinnan är svagare (Fagrell & Nilsson, 1989: 113-114).

Även på sportsidorna finns exempel av symboliskt våldsutövande då det vid studier har visat sig att kvinnor i sportartiklar marginaliseras och trivialiseras och att deras sportprestationer inte tas på allvar (Jarlbros, 2006: 85). Fokus ligger istället ofta på hur attraktiva de idrottande kvinnorna är (Wickman, 2008: 24). Den kvinnliga idrottaren ställs som motsats till den ideala manliga idrottaren och hennes kvinnlighet är ständigt i fokus (Jarlbros, 2006: 86).

Liksom på andra arenor som exempelvis i filmvärlden granskas och värderas kvinnligheten med en manlig blick. Laura Mulvey har skrivit om hur detta fenomen ter sig i filmens värld där mannen är den aktive som betraktar och kvinnan den passiva som blir betraktad. Kvinnor blir reducerade till sexobjekt, något som aldrig händer med männen på grund av den rådande ideologin och psykiska strukturer (Mulvey, 2006: 346).

Andra exempel på hur kvinnor marginaliseras är att idrottsskvinnor oftare än idrottsmän nämns vid endast förnamn eller ibland bara vid smeknamn i medierna (Jarlbros, 2006: 85). Dessutom beskrivs och definieras kvinnorna utifrån sin status i privatlivet, där de sätts i relation till andra och tituleras som mammor, döttrar och flickvänner. Det är sällan en manlig idrottare benämns som tvåbarnspappan (Wickman, 2008: 25; Scraton & Flintoff, 2002: 96).

4.2 Härskartekniker

Ett verktyg som används för att upprätthålla könsmaktsordningen är härskarteknikerna. De fem härskarteknikerna identifierades av den före detta norska socialpsykologiforskaren Berit Ås 1976. De kan användas mot alla grupper som är förtryckta i samhället men enligt Berit Ås används dem främst mot kvinnor för att statuera att det är männen som står högst upp i hierarkin. Härskarteknikerna kan fungera som ett verktyg för att förstå varför en person känner sig förbisedd eller inte blir tagen på allvar, kort och gott ignorerad. Det är inte den enskilda individen det handlar om utan vilken grupp som personen ifråga blir placerad inom av den som betraktar, exempelvis då som kvinna.

Berit Ås definierade fem olika härskartekniker; osynliggörande, förlöjligande, undanhållande av information, dubbelbestraffning och påförande av skuld och skam (Ås & Johnsson, 1982). Senare lade hon till två nya tekniker som används för att skaffa sig makt över andra genom att hävda sig själv eller underminera någon annan. Dessa är objektifiering samt hot och våld. (Jonasson, Amnéus, Flock & Rosell, 2006).

I vår undersökning kommer vi inte att använda oss av samtliga tekniker utan endast osynliggörande, förlöjligande och objektifiering då flera inte är applicerbara på vårt undersökningsmaterial – de texter och bilder vi valt att studera. Vi tänker därför inte att ta med undanhållande av information, dubbelbestraffning och påförande av skuld och skam.

Osynliggörande är i huvudsak att kvinnan förminsкас genom att påvisa att kvinnan är mindre värd än mannen eller ta ifrån kvinnan sin identitet.

Förlöjligande kan uttryckas på flera olika sätt. Ett är när en kvinnas prestation inte tas för vad den är utan att den hånas, att en kvinna blir utskrattad eller föremål för liknelser vid djur. Andra medel att använda sig av denna teknik är att kvinnan talas till som om hon vore ett barn, det vill säga infantilisering där uttryck som lilla gumman tas i anspråk. Kvinnor beskrivs med ord av negativ karaktär exempelvis "kärring" och förlöjligas på så sätt och uttryck som "pladdrar" och "skvallrar" används. Dessa karakteristiska beskrivningar med ord som har negativ anspelning påträffas sällan när det handlar om en man (Ås & Johnsson, 1982, Jonasson, et al., 2006:4).

Objektifiering är att förminsکا en person genom att se den som ett ting, endast något att titta på eller äga. (Allt om jämställdhet, 2010).

4.3 Bekräftartekniker

För att kunna förändra det rådande klimatet där härskartekniker används frekvent konstruerades ett motmedel av forskare vid Stockholm Universitet. Syftet var att åstadkomma en systemförändring mot den rådande ordningen i ett längre perspektiv. Det hela mynnade ut i fem bekräftartekniker som svarar mot de fem ursprungliga härskarteknikerna. Vi tar här endast upp de vi finner relevanta, alltså teknikerna som står i kontrast till osynliggörande och förlöjligande² (Jonasson, et al., 2006: 2).

Den teknik som svarar mot osynliggörande är synliggörande. Där handlar det om att bekräfta sina medmänniskor genom att visa engagemang, lyssna på dem och ge konstruktiv kritik. Om en person gör detta skapar de ett synliggörande både för sig själv och för andra (Jonasson, et al., 2006:3).

Medicinen mot förlöjligande är att respektera, att få individer att känna sig betydelsefulla och att behandla dem som vuxna. Det kan göras genom att respektera och bemöta människor seriöst samt att stötta någon (Jonasson, et al., 2006: 4).

4.4 Stereotyper

Ett medel för att utöva härskartekniker är att använda sig av stereotyper. Begreppet myntades av den amerikanske journalisten Walter Lippman. En stereotyp kan ses som en förenklad, och ofta negativ, bild av en viss grupp och dess egenskaper. Manligt respektive kvinnligt är två stereotyper som ofta förekommer. Den manliga stereotypen är självsäker, dominant, självständig, har ledaregenskaper, är sportintresserad och så vidare. Den kvinnliga stereotypen beskrivs på ett helt annat sätt där det snarare är egenskaper som blyg, lojal, svag, beroende, känslomässig, lättlurad, foglig och intresserad av smink som framhävs (Fagerström & Nilsson, 2008: 7, Wickman, 2008:25).

Lévi-Strauss har skrivit om språkets kategorisystem och menar att detta är mycket viktigt för att försöka förstå sig på saker och ting. En av de viktigaste strukturerna här är det han kallar för binära oppositioner som innebär två kategorier med en relation sinsemellan. Den ena kategorin kan inte existera utan den andra. Binära oppositioner är något som används även vid stereotypisering då man ställer olika ord mot varandra och pekar ut dem som motsatser. Några

² Övriga bekräftartekniker som vi ej tar i beaktande: Informera, dubbel belöning & bekräfta dig själv och andra.

exempel på sådana binära oppositioner är *det manliga - det kvinnliga, det fysiska - det psykiska* och *det offentliga - det privata* (Fiske, 1997: 157 & 178).

Media ses ofta som en patriarkal organisation där det främst är män på de ledande posterna (Scraton & Flintoff, 2002: 81). Media har kritiserats för att föra vidare stereotyper, och stereotypa könsroller är ett vanligt exempel (Jarlbro, 2006:45). Historiskt sett har media i allra högsta grad förmedlat stereotypa bilder av genus. De senaste åren har rapporteringen blivit mer komplex och något mindre stereotyp. Värderingen mellan könen har jämnats ut men rapporteringen ser trots allt inte likadan ut. En förändring som har skett är att media förmedlar mindre förutbestämda identiteter och istället föreslår olika livsstilar (Gauntlett, 2002:56 & 90).

Feministiska studier har påvisat hur kvinnor definieras utifrån sitt kön i medierna samt att de blir marginaliserade. Engström har tittat på hur genus förmedlas i medierna när det handlar om genusforskning i nyhetsartiklar. Hon kan fastslå att det är en tydlig åtskillnad på hur män och kvinnor beskrivs genom att de tillskrivs olika identiteter och egenskaper. I artiklar som handlar om kropp och själ finns kvinnan överrepresenterad när texterna handlar om sjukdomar. Det medför att normen att kvinnan är bräckligare eller svagare reproduceras (Engström, 2008: 145-147).

Forskningen visar på liknande tendenser även inom sportrapporteringen. Det manliga kroppsidealet och det som ofta sägs karaktärisera en manlig kropp så som kroppslig styrka och muskler är nära sammanvävt med idrott. Den kvinnliga kroppen däremot har inte lika mycket gemensamt med idrottsidealen, det anses tvärt emot ofta "okvinnligt" att vara alltför muskulös (Fagrell & Nilsson, 1998: 125). Vissa beskrivningar av utseende kan anses vara relevanta inom sportjournalistiken som exempelvis "en lång basketspelare" eller "en tyngdlyftare med stora muskler" medan andra inte fyller någon direkt funktion. Kroppen brukar beskrivas enligt två olika metaforer, antingen beskrivs kroppen som en maskin och definieras utifrån vad den kan eller så talas det om "den vackra kroppen" där det istället fokuseras på hur den ser ut (Larsson, 2001: 88). Kvinnorna som finns representerade i sporten i medierna har blivit presenterande enligt en kulturell stereotyp där feminiteten förknippas med svaghet, beroende, känslsamhet och ett underordnande (Scraton & Flintoff, 2002: 96).

Hargreavus menar att intresset för kvinnlig idrott hör ihop med kommersialiseringen av kvinnokroppen och av sexualiteten. Som exempel på detta tar hon upp kläderna som idrottarna bär och att många använder smycken och smink även vid tävlingar. Att bära traditionellt kvinnliga attribut kan ses som ett sätt att legitimera en muskulös kropp (Fagrell & Nilsson, 1998: 125).

Kvinnliga idrottare porträtteras ofta som sexsymboler eller småflickor (Jarlbro, 2006: 89). Vad det gäller namnpresentation förekommer kvinnor oftare med bara förnamn, eller i ännu mer extrema fall bara med smeknamn, så som man gör med barn.

Mediernas sätt att framställa kvinnlig och manlig idrott visar på hur idrott används för att förespråka idén om att det finns ”naturliga” könsskillnader och att kvinnan är underlägsen mannen. Ett exempel som Hall tar upp är att media ofta gör jämförelser mellan könen istället för inom. Eftersom kvinnor anses vara svagare bedöms den kvinnliga kroppen aldrig klara samma prestationer som den manliga (Fagrell & Nilsson, 1998: 113 & 121).

4.5 Semiotik

Semiotik handlar om att kunna förstå och analysera texter och vad som egentligen menas. Det som står bokstavligt är kanske inte det budskap som förmedlas till mottagaren eller läsaren. Det finns koder för vad saker och ting har för egentlig betydelse, men denna betydelse kan skifta över tid och beroende på vilken sfär man rör sig inom.

Den danske lingvisten Louis Hjelmslev har utvecklat begreppen denotation och konnotation inom den semiotiska teorin. Denotation är den direkta betydelsen av det vi ser eller läser, exempelvis en bild av ett lejon på ett mynt denoterar just lejon. Konnotationen däremot är den indirekta betydelsen av något, tolkningen av ett fenomen. Det ska inte förväxlas med en personlig association utan är en kulturellt etablerad kod för något vilket kan liknas vid en kollektiv association. Konnotationen hos något kan variera över tid och rum medan denotationen är bestående. I exemplet med bilden av ett lejon på ett mynt är konnotationen i detta fall kunglig makt. Samma bild kan dock konnotera något helt annat i en annan kultur eller om 100 år (Gripsrud, 2011: 148-149, Leeds-Hurwitz, 1993: 26-27).

Vad blir då konsekvenserna av att läsaren inte är helt fri när det gäller tolkning av en text utan att det finns kulturella budskap som är förpackade i den? Det är av vikt att poängtera att våra

förförståelser inte enbart är av ondo för utan dem hade vi inte kunnat förstå någonting av nya texter och fenomenen (Gripsrud, 2011: 177-178). I denna typ av kvalitativ undersökning som vi genomför är vad som egentligen står men också konnotationen intressant att studera, det vill säga vilka kollektiva associationer vi har till olika ord.

5. SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

5.1 Syfte

Efter att ha tagit del av tidigare forskning och teorier om könsmaktsordning, härskartekniker, bekräftartekniker, stereotyper och representation väcker det frågor hos oss. Vi upplever att det saknas kunskap om vissa aspekter om hur könsmaktordningen tar sig uttryck på sportsidorna. Syftet med undersökningen är att se hur kvinnor och män porträtteras på sportsidorna, om det finns skillnader mellan könen och hur de skillnaderna i så fall ser ut. Vi vill även se om detta har förändrats över tid.

5.2 Frågeställningar

För att kunna besvara vårt syfte har vi valt ut ett antal parametrar att undersöka genom följande frågeställningar:

- Hur beskrivs män och kvinnor i sportartiklar?
- Vilka personliga egenskaper hos män respektive kvinnor framhävs i artiklarna?
- Om relationer tas upp i sportartiklarna, hur görs det då i artiklarna som handlar om män respektive om kvinnor?
- Hur beskrivs kvinnors och mäns förhållningssätt till sin idrott?

Med förhållningssätt menar vi om media skildrar att personen utövar idrotten för nöjes skull, som ett arbete eller om det handlar om att vinna. När det gäller de första två frågorna måste vi ta hänsyn till vilken idrott personen utövar. Till exempel får vi jämföra fotbollsspelare med fotbollsspelare och boxare med boxare då det kan tänkas finnas olika fysiska förutsättningar för att prestera bra inom olika idrotter. En kulstötare har oftast inte samma kropp som en simmare.

6. METOD

6.1 Vetenskapssyn

Vi har ingen positivistisk vetenskapssyn utan sällar oss istället till hermeneutiken.

Hermeneutik betyder tolkningslära. Vi är inte ute efter att räkna hur många gånger någonting förekommer utan att tolka de texter vi valt ut. Det är på det sättet vi tror att vi kommer att kunna förstå oss på budskapet och få en så god kunskap som möjligt. Hermeneutik handlar just om att förstå något eller hur det går att få en förståelse. Alltså är det budskapet i texten vi väljer att undersöka.

Textens egentliga mening skapas när textens budskap möter publikens förutsättningar. I publikens förutsättningar inkluderas följande faktorer – erfarenheter, kunskaper, åsikter, attityder, omedvetna önskningar, aversioner och så vidare. Produkten som blir efter läsning är alltså en blandning av textens koder och publikens förutsättningar (Gripsrud, 2011: 177-179).

Ett begrepp inom hermeneutiken är den hermeneutiska cirkeln eller spiralen. Den syftar till förhållandet mellan textens delar och helhet. Kort och gott måste läsaren förstå delen för att förstå helheten men läsaren måste också förstå helheten för att förstå delarna. En något diffus mening kan tyckas men delarna är själva orden som står och sedan beror det på i vilket sammanhang eller kontext meningen förekommer. Ord från sportvärlden används gärna i andra sammanhang och betydelsen blir således annorlunda. Vi kan ta meningen ”Hon gjorde ett självmål” som inom sporten innebär att hon just gjort ett självmål men som i andra sammanhang innebär att någon gjort ett misstag.

En ytterligare aspekt lyfte Julia Kristeva fram när hon sa att alla texter blir en del i en enda stor totaltext. Allt bygger vidare på något tidigare och begreppet intertextualitet tillkom (Gripsrud, 2011: 182-183).

Eftersom vi sällar oss till det hermeneutiska synsättet kommer det att påverka vår metod. Vi som individer kommer att tolka texterna efter våra förförståelser och vår bakgrund vilket kommer att påverka resultatet.

6.2 Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ textanalys eftersom vi vill gå på djupet med våra frågor och fokusera på hur personerna som förekommer i sportartiklarna beskrivs. Då vi vill se vad som skrivs och hur kvinnor och män porträtteras upplevde vi att det är bättre att samla in och analysera ett mindre material istället för att använda oss av ett stort material och göra en kvantitativ studie där vi i högre grad kan se fördelningen av utrymme. En kvalitativ textanalys är lämplig när det handlar om att kritiskt granska ett innehåll vilket också är vårt syfte med studien (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012: 238-240).

Att kvalitativa studier inte grundar sig på teoretiska utgångspunkter är en felaktig uppfattning som är vanlig. Så är endast fallet om man forskar på något som tidigare inte har blivit undersökt, annars bygger forskningen vidare på redan etablerade teorier liksom den kvantitativa forskningen (Ahrne & Svensson, 2011: 15).

Det finns olika typer av kvalitativa textanalyser och den vi har valt att använda oss av är ECA-modellen, vilket står för Ethnographic Content Analysis. Denna metod är lämplig då syftet är att se vilka övergripande mönster som går igen i texterna och inte väljer att analysera ordval och meningsbyggnad så ingående som i en diskursanalys. Även om metoden, liksom i en kvantitativ innehållsanalys, utgår från kategorier och variabler är en skillnad forskarens roll i processen. Då det handlar mycket om tolkning är det viktigt att vara systematisk och analytisk men ändå flexibel. En fördel med ECA är just flexibiliteten, att kunna omforma och utveckla kategorierna, till skillnad mot en kvantitativ undersökning då variablerna är mer fasta (Altheide, 1996: 16-17).

ECA-modellen utgår från tolv steg. De två första stegen är som i vilken undersökning som helst att formulera en forskningsfråga samt att läsa in sig på teorier kring ämnet. Därefter genomförs en provanalys som ligger till grund för att kunna utforma ett utkast på protokollet. Detta protokoll används sedan för att göra ytterligare en provanalys på en liten del av materialet. Efter det kan protokollet revideras om det upptäcks brister eller behöver förtydligas. Det är nu den riktiga datainsamlingen kan starta med att först bestämma sitt urval för att sedan koda materialet med hjälp av protokollet. När materialet är kodat handlar det om att se mönster och samband genom att kategorisera och jämföra de olika texterna. För att slutligen kunna skriva rapporten och argumentera för de slutsatser som framkommit lyfts citat ut ur texterna för att exemplifiera resultaten (Altheide, 1996: 13).

Förutom den kvalitativa textanalysen har vi även valt att göra en bildanalys. Detta för att kunna fånga upp eventuella skillnader i bildmaterialet. När en bildanalys genomförs ska bilden först beskrivas, annars är det omöjligt att tolka och analysera dess innehåll. Det finns tre olika utpräglade bildanalysmetoder men eftersom vi inte är så intresserade av bildens stil och form är den vi kommer att använda oss av ikonografisk/ikonologisk bildanalys. I denna typ av analys tolkas bilden som bärare av ett budskap (Eriksson, 2009: 66-67).

6.3 Material

Vi har valt att undersöka Göteborgs-Posten (GP) eftersom den är en av Sveriges största morgontidningar och en traditionell liberal tidning, vilket majoriteten av Sveriges morgontidningar är. GP är dessutom näst intill helt dominerande i Göteborg vilket gör att den har stor makt över mediepubliken där (Göteborgs-Posten, 2012b). Något annat som gör GP intressant är att de 2005 införde en jämställdhetsplan som syftar till att uppnå en jämställd rapportering, där de bland annat ska mäta antalet kvinnor och män på bilder men också att undvika fallgropar vad det gäller att använda sig av stereotyper. Vi väljer att endast fokusera på en tidning istället för att jämföra olika tidningar med varandra eftersom vi vill få möjlighet att göra en jämförelse över tid.

6.4 Urval

Eftersom vi vill se hur utvecklingen har sett ut över tid har vi valt att undersöka artiklar från år 1991, 2001 och 2011. Anledningen till att vi valt att börja med material från 1991 är att det hände mycket på mediemarknaden vid denna tidpunkt då privata aktörer började etablera sig på marknaden. Även om detta inte påverkade dagstidningarna specifikt tror vi att det kan ha haft en indirekt påverkan då de utsattes för större konkurrens från andra kanaler med ett annat sätt att publicera nyheter och fånga publikens intresse (Hadenius, Weibull & Wadbring, 2011: 173-174). Därefter har vi valt att göra nedslag vart tionde år för att på så sätt komma fram till hur det ser ut idag, eller i alla fall 2011. Något som kan komma att påverka resultatet är den jämställdhetsplan som GP införde 2005.

Vid kvalitativa studier är målet att få ett kvalitativt representativt urval. Här skiljer sig den kvalitativa forskningen sig från den kvantitativa där det är vanligare med slumpmässiga urval. Istället handlar det vid en kvalitativ studie om att välja ett material som kan svara på våra

frågeställningar. Vad vi strävade efter var personporträtt som var innehållsrika för att få så mycket information som möjligt per artikel (Langemar, 2008: 54-57).

Totalt ingår 36 sportartiklar, inklusive bilder som vi hädanefter räknar med i materialet även då vi skriver artikeln, i studien. Vi har valt ut en artikel per månad under åren 1991, 2001 och 2011. Anledningen till att vi tagit en artikel per månad är dels för att få med hela året men även för att de flesta idrotter är säsongsbetonade. Eftersom vi vill ta reda på hur olika personer porträtteras i artiklarna utgick vi från att undersöka personporträtt av sportprofiler som under 2011 publicerades på söndagar i sportdelen under vinjetten "*Porträttet*". Denna typ av texter ger oss ett material som är lättare att analysera utifrån våra frågeställningar då det annars är mest resultat och matchreferat på sportsidorna. Dessutom är personporträtten en längre artikel på ett helt uppslag och alltid bildsatta vilket gör det lämpligt som undersökningsmaterial. Dock publicerades inte denna typ av personporträtt på sportsidorna regelbundet under våra två föregående urvalsperioder, det vill säga 1991 och 2001. Där har vi istället valt artiklar som liknar personporträtt så mycket som möjligt. Kriterierna vi gick efter var att det skulle vara en längre, bildsatt artikel med fokus på en person. Om det fanns flera bilder till den aktuella artikeln valde vi att analysera den största av dem som uppfattades som huvudbilden.

År 2011 valde vi att undersöka personporträttet från den första söndagen i månaden. Om porträttet skildrar ett lag istället för en person, vilket ibland är fallet, valde vi istället den andra söndagen den månaden och så vidare. Detta för att vi ville komma åt just personbeskrivningarna och det är svårt att göra när det handlar om ett helt lag. När det gäller 1991 och 2001 valde vi även här att i första hand undersöka porträttliknande artiklar från den första söndagen i månaden. Dock stötte vi här på vissa problem då vi vissa månader hade svårt att hitta en lämplig artikel som fokuserade på en person. Därför inkluderade vi här även lördagstidningar i vårt undersökningsmaterial. På samma sätt som 2011 började vi med första helgen, andra helgen och så vidare. Denna struktur på vårt letande var för att vår subjektivitet gällande vilka artiklar som används i undersökningen inte ska få för stor betydelse. Den minskade när vi tog den första artikeln som uppfyllde vår kravprofil de dagar vi letade på. Vi hade inte för avsikt att leta fram extrema fall utan vanliga porträtt.

En annan faktor vi var tvungna att ta hänsyn till vid urvalet var att en stor övervikt av artiklarna på sportsidorna handlade om män. För att vi överhuvudtaget skulle få ihop

tillräckligt med material som handlade om kvinnor var vi i vissa fall tvungna att inte välja den första artikeln i månaden utan istället den första porträttliknande artikeln som fokuserade på en kvinna.

6.5 Datainsamling

6.5.1 Litteratursökning

De databaser som har använts i undersökningen är Gunda, Libris och www.uppsatser.se. Sökorden som har använts, dels för sig själva men även i diverse kombinationer, är sport, medier, kön, genus, journalist, gender och journalism. Dessa ord trunkerades för att få med alla olika ändelser som kan tänkas finnas vilket gav oss ett större urval att sedan välja litteratur utifrån som vi kände var relevant för just vår undersökning.

6.5.2 Materialinsamling

För att få tag på materialet från det senaste året, 2011, använde vi oss av tidningsarkivet på institutionen för journalistik, medier och kommunikation i Göteborg (JMG). Materialet från 1991 och 2001 hittade vi i mikrofilmsarkivet på Kurs- och tidningsbiblioteket. Vi scannade in de artiklar vi skulle använda i studien för att sedan kunna skriva ut dem vilket underlättade analysen då vi kunde markera citat vi ville använda oss av för att styrka våra resultat.

6.6 Källkritik

För att skapa en hög trovärdighet genom att undvika tolkningar från andra har vi i största mån försökt använda oss av primärkällor. Det förkommer en del sekundärkällor, i dessa fall handlar det om att vi inte har haft tillgång till den primära källan eller att vi inte har haft tid att skaffa den. Ett annat medvetet val är att försöka undvika uppsatser i största mån för att istället referera till andra källor så som böcker, vetenskapliga artiklar eller avhandlingar. Detta för att vi anser att det ger mer tyngd till vår undersökning då kvaliteten på dem borde vara högre.

Till viss del har vårt val av litteratur varit baserat till vad vi har haft tillgängligt här i Göteborg. Vi har inte beställt hit litteratur från andra universitet, då vi upplevt att vi inte har några direkta luckor men att andra böcker kanske hade varit ännu bättre. Detsamma gäller även när vi har sekundära källor som kan vara en tolkning av ursprungsmaterialet som kanske inte är korrekt. Det hade givetvis varit bättre att sitta på ursprungskällan men vi kan som sagt inte uttala oss om materialet har förvrängts, vi kan bara säga att det finns en potentiell risk.

En del av vår litteratur har ett par år på nacken vilket inte är optimalt eftersom saker och ting kan ha förändrats. Exempelvis är Yvonne Hirdmans bok från 1988 men vi anser att det varit den bästa källan för oss att belysa när vi använt oss av hennes teorier. Vid val mellan två olika referenser har vi valt den nyaste just enligt principen att den borde vara bäst anpassad efter vår tid nu och således ha bäst information då den utvecklats från tidigare forskning.

6.7 Genomförande

När vi hade samlat in allt vårt material och skrivit ut samtliga artiklar utformade vi ett kodschema³ som hjälp för att genomföra undersökningen. Utifrån det första kodschemat genomförde vi en provkodning på en liten del av materialet för att se om vi tyckte att frågorna fångade upp det vi ville undersöka. Vi märkte här att några av frågorna behövde omformuleras och att ytterligare frågor behövde tilläggas och reviderade därefter schemat innan vi påbörjade den riktiga undersökningen.

I vårt kodschema utgick vi från åtta olika teman med ett antal frågor under. De teman vi använde för att kunna besvara våra frågeställningar var allmänt, utseende, egenskaper, relationer, idrottande, privatliv, bildanalys och härskartekniker. Som fond hade vi våra frågeställningar men har försökt att bryta ner dem till mindre frågor och få med flera möjliga aspekter kring frågan för att täcka hela frågeställningen. De flesta frågorna vi har använt oss av är konkreta som vilka ord personer beskrivs med och om relationer tas upp i texten. Andra frågor är mer tolkningsfrågor där vi har kollat på helheten för att komma fram till om exempelvis olika härskartekniker används i texterna.

Kodningen genomförde vi tillsammans för att få så hög kvalitet som möjligt då vi ibland var tvungna att diskutera oss fram till tolkningar. Vi läste artiklarna och markerade det vi fann var värt att uppmärksamma i texterna och gick därefter igenom våra olika teman i tur och ordning och besvarade frågorna. På så sätt hade vi mycket förberett inför analysen då vi kunde se vilka likheter och skillnader vi hittade mellan de olika artiklarna när det kommer till kön och årtal.

³ Se bilaga 2.

6.8 Validitet

I kvantitativ forskning används begreppet reliabilitet, något vi inte kommer att ta upp då det kan ses som överflödigt inom den kvalitativa forskningen. Det finns ingen åtskillnad på reliabilitet och validitet utan begreppen går in i varandra. När man talar om validitet i kvalitativ forskning menar man trovärdighet, kvalitet och meningsfullhet. Begreppet validitet tenderar att variera från författare till författare när det gäller kvalitativa studier. Validiteten i en undersökning går att likställa med undersökningens vetenskapliga värde (Langemar, 2008: 106-108).

Något som lyfts fram och som är viktigt i kvalitativ forskning är att vara öppen med vem man är som forskare. Detta eftersom läsaren ska kunna värdera materialet. Vid kvalitativa undersökningar sker det tolkningar, vilka såklart kan komma att påverkas beroende på vem som tolkar. Vi anser att vi tydligt visar vilken syn på forskning vi har samt vilka förståelser vi hade när vi gick in i denna studie (Mikkelsen, 2005: 195).

För att göra en så grundlig undersökning som möjligt valde vi att koda allt material tillsammans istället för att dela upp det även om det var tidskrävande. Vi ansåg att fördelarna att koda tillsammans och kunna diskutera allt eftersom övervann den tid som vi kunde ha sparat och således fördelat på en annan del av undersökningen. Vi använde oss av ett kodschema för att strukturera vår operationalisering. Det hjälpte oss att ha struktur i analysarbetet samt att få med alla de aspekter vi hade för avsikt att undersöka. Kodschemat utformade vi med hjälp av våra frågeställningar som vi sedan bröt ner i mindre frågor. Genom att vi genomförde en provkodning för att sedan korrigera kodschemat tycker vi att vi fick med oss mer relevant information från texterna.

För att uppnå god validitet ska det vara god förankring i data, vilket innebär att inte bortse från viktig information eller lägga till information. Eftersom vi exemplifierar med citat visar vi att informationen finns och att de analyser vi gör grundas i data. Vi tar även upp exempel som säger emot varandra vid vissa fall, därmed tycker vi att vi inte bortser från information utan förhåller oss till det material vi har.

En annan del för att uppnå god validitet är att inte dra för stora växlar av sitt resultat och göra generella slutsatser av enstaka fall. Vi anser oss uppfylla även detta krav då vi i de fall resultaten inte pekar i en riktning tar fram olika tolkningsvarianter. I de fall vi lyfter ut saker

som endast finns med en eller ett fåtal gånger tar vi upp det i analysen att det bara är exempel på ett fall, inte något som det går att generalisera utifrån.

En sista aspekt för att validiteten ska vara god är att de tolkningar som görs baseras på god empirisk grund och att alternativa tolkningar ska vara uteslutna. Teorin som förklarar resultaten bör vara väl anpassad för att förklara just det resultatet. De teorier vi applicerar är relevanta för att förklara de resultat vi kommit fram till. Vi anser inte att vi anpassar resultaten efter teorierna utan att kopplingen är naturlig (Langemar, 2008: 108-109).

För att kunna lyfta vår studie till en större samhälllig relevans bör den gå att applicera på andra morgontidningar och därmed inte endast vara knuten till GP. Dessutom ska den även kunna gå att överföra till andra ämnen än sporten.

De flesta tidningsorganisationer blir mer och mer likartade vilket får konsekvensen att arbetssätt och arbetsmetoder ser likadana ut oberoende av tidning. Det har skett en marknadskoncentration där allt fler tidningar slagits ihop men den ökade samordningen kan medföra en risk att innehållet på tidningssidorna ser likadant ut på alla tidningar (Hadenius et al., 2011: 147, 262). När arbetet sker på samma premisser på olika ställen borde även porträtteringen av män och kvinnor vara likartad.

Engström för ett resonemang där hon ifrågasätter om det inte är så att det är medialogiken och de fasta normer som finns kring man och kvinna som är överordnade (Engström, 2008). Det spelar alltså inte någon roll vilket ämnet är utan normerna finns vare sig det handlar om genusforskning eller sport.

Eftersom tidningars arbetsmetoder är likartade då organisationerna efterliknar varandra och att normerna kring könen inte är låsta till ett ämne anser vi att vårt resultat går att applicera på andra tidningar och andra ämnen. Något som gör att GP sticker ut och kan försvåra vår överförbarhet är deras jämställdhetsplan som tillkom 2005. Men den blir endast en faktor i ekvationen om vi ser stora skillnader på vårt sista nedslag gentemot föregående tidsperioder.

Kritik vi kan rikta mot oss själva efter den genomförda studien handlar främst om materialet. Syftet att granska sportsidorna i GP över tid visade sig vara något problematiskt då vi inte hittade helt överrensstämmande material från alla tidsperioderna. Då vi valde att utgå från personporträtten på sportsidorna under 2011 men denna typ av porträtt inte publicerades

under 2001 och 1991 kan vissa av de skillnader vi hittade förklaras genom att det är olika typ av artikelformat och inte att det har skett någon egentlig förändring av hur kvinnor och män porträtteras. Detta tar vi dock hänsyn till när vi redovisar och analyserar våra resultat och påpekar att vi inte kan dra slutsatsen att journalister har förändrat sitt sätt att skriva. Vi var även för systematiska i vår urvalsprocess då vi hade en viss struktur kring letandet. Anledningen var för att vi inte bara skulle ta ”värstingexempel” men det fick konsekvensen att materialet inte var optimalt. Vad vi borde ha gjort är att leta dag för dag efter de bästa personporträtten efter våra kriterier samt sett till att könsfördelningen skulle ha varit jämnare även om detta inte hade blivit en avspegling av hur det ser ut i verkligheten.

6.9 Dataanalys

Vid genomförandet av vår analys började vi med att gå igenom vårt kodschema varje tema för sig för att se vilka mönster som fanns. Vi letade efter vilka likheter som förenade olika texter och vad som skilde ut sig ur mängden. Vissa frågor hittade vi inget intressant på då vi inte fann några mönster. På de frågor där vi hittade intressanta aspekter gick vi in och kollade på artiklarna igen för att notera exakta citat vi kunde använda för att styrka vårt resultat. Därefter skrev vi en kort sammanfattning över vad vi kommit fram till för att senare brodera ut texten, exemplifiera och styrka med hjälp av de teorier vi hade läst in oss på.

6.10 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet tar upp fyra punkter som varje forskare bör förhålla sig till angående integritetskänsligt forskningsmaterial. De fyra punkterna är sekretess, tystnadsplikt, konfidentialitet och anonymitet.

Sekretess och tystnadsplikt kan vi direkt avskriva eftersom vår undersökning inte handlar om mänsklig interaktion, istället är det texter som är materialet. Vad som återstår är då anonymisering och konfidentialitet. Vi upplever inte att vårt forskningsområde är känsligt och har inte för avsikt att peka ut enskilda skribenter. Vi har inget intresse av dem som personer och för att någon annan ska kunna kontrollera vår forskning och de resultat vi kommer fram till måste vi säga vilka artiklar vi har använt. Namnen kommer inte att figurera i undersökningen men för den som vill se på undersökningsmaterialet kan vi inte undgå att lämna ut namnen. Vi ger dem alltså varken anonymitet eller skapar kodnycklar för artiklarna då vill att de ska vara tillgängliga (VR, 2007).

7. RESULTAT & ANALYS

7.1 Hur beskrivs män och kvinnor i sportartiklar?

7.1.1 Ojämn fördelning

Till att börja med tänkte vi ta upp något som inte direkt har något med våra frågeställningar att göra men som vi ändå anser är relevant och något uppseendeväckande. Dessutom har det indirekt påverkat studien och de resultat vi fick fram. Det är de svårigheter som fanns när det gällde att hitta artiklar som handlar om kvinnor, särskilt vid nedslaget år 1991. När vi sållat ut de artiklar vi ansåg fungerade fann vi att endast en handlade om en kvinna. Därför fick vi gå tillbaka för att leta upp fler, men det slutade med att vårt urval av kvinnor detta år endast blev två av tolv artiklar.

Norskan Berit Ås myntade fem härskartekniker som kan användas som ett verktyg för att upprätthålla den rådande könsmaktsordningen där mannen är normen och står över kvinnan (Hirdman, 1988: 7). En av dessa tekniker, som vi även har beskrivit under teorikapitlet, är osynliggörande. Vad osynliggörande innebär är att kvinnan blir bortglömd eller förbisedd (Ås & Johnsson, 1982). Detta är ett faktum som rått i tidningar tidigare då en studie visat att över 70 procent av de som omskrivs är män (Andersson Odén, 2002: 36). Osynliggörande är precis vad vårt problem att finna kvinnor i GP-sporten år 1991 illustrerar. Den idrottande och atletiska kvinnan figurerar ytterst sällan enligt vad vi fann för 20 år sedan. Att damidrotten var mindre då kan vara en faktor men att den skulle vara nästintill obefintlig är felaktigt. Istället styrker det tidigare resonemang om att sporten är en historiskt sett manlig plats där männen dominerar (Löfgren Nilsson, 2007: 48).

När vi kom fram till år 2001 blev vårt urval fyra artiklar som berörde kvinnor, detta utan att vi fick leta specifikt efter dessa artiklar. Likadant blev det 2011, även då handlar fyra av artiklarna om kvinnor. Trots att en förbättring verkar ha skett finns det fortfarande ett osynliggörande av kvinnor inom sportrapporteringen.

7.1.2 Utseende

Varken för kvinnor eller män beskrivs utseendet speciellt mycket. Det sker i periferin och nämns bara i förbifarten så som:

“För den korte, finurlige ur-stockholmaren med smålockigt hår är sig lik” (GP 2001-05-06)
eller *“Brunbränd är han och har nära till skrattet” (GP 1991-07-27).*

De skillnader vi fann mellan könen var att kvinnor ibland beskrivs lite mer ingående medan beskrivningarna av männen stannar tidigare. Detta kan exemplifieras genom följande citat:

“Av hennes 169 centimeter består en stor del av långa muskulösa ben...” (GP 2001-11-10).
“Matchvikten på 86 kilo är tio fler än i fjol, muskler har han lagt på sig...” (GP 1991-06-23).

För att beskriva vad som sker tar vi hjälp av en annan av Berit Ås härskartekniker nämligen objektifiering. Kvinnan ses i större utsträckning som ett objekt, ett ting, något att betrakta. Kvinnan blir ett objekt istället för att få vara en person. När kvinnan i detta fall beskrivs med adjektiv som målar bilden aningen tydligare kan det ses som en objektifiering (Allt om jämställdhet, 2010). Beskrivningarna som avhandlar utseendet är oftast kopplade till atletism på samma sätt som tidigare forskning visar. Kroppen som skildras på sportsidorna kopplas ihop med styrka och muskler (Fagrell & Nilsson, 1998: 125). Men det finns två undantag. En ovidkommande beskrivning vi finner handlar om en kvinna som jämförs med två andra idrottsskvinnor och får beskrivningen:

“Tjejer som inte bara är idrottstjärnor. Utan som också har utstrålning och charm. Dessutom är alla tre söta. Om det nu är tillåtet att påstå något sådant?” (GP 1991-12-01).

Detta fall är en tydlig stereotypisering av denna kvinna. Här får kvinnan inta rollen som den söta kvinnan att titta på istället för en vältränad idrottare som är fallet. En sådan beskrivning är ett exempel på objektifiering då man förminskar personen genom att endast se den som något att titta på eller äga. Det är även vad Bourdieu skulle kallat ett symboliskt våldsutövande då aspekter som inte är relevanta tas upp (Bourdieu, 1999: 47-49). Att fokus hamnar på utseende istället för på idrottandet som är det relevanta blir att trivialisera och osynliggöra idrottsprestationen eller idrottaren. Detta användande av osynliggörande är även det ett symboliskt våldsutövande för att bibehålla könsmaktsordningen genom att trivialisera prestationen, liknande resultat har andra forskare slagit fast (Jarlbros, 2006: 85 & Scraton & Flintoff, 2002: 81).

Det är inte bara kvinnan ovan som objektifieras och förlöjligas enligt det nämnda resonemanget. En man blir beskriven på följande vis:

“Han är sig lik, om än med några extra (12) bekvämlighetskilon runt midjan”. (GP 2001-12-08).

Det finns dock en liten relevans här då det sätts i kontrast till tiden när personen var aktiv kontra den fysiska form han har nu. Men även nu kan det beskrivas som en form av förödmjukande eller förlöjligande där det är bra att vara vältränad och muskulös snarare än att ha fått ett par kilo extra att bära på. Den hegemoniska maskuliniteten är den vältränade och starka mannen och de som inte passar in där kan bli utsatta för förlöjligande (Whannel, 2007: 10-12).

7.1.3 Jämförelser

Jämförelser är ett vanligt förekommande inslag i sportartiklarna där vissa kan tyckas vara mer relevanta än andra. Ett exempel på en något irrelevant jämförelse var den vi refererade till ovan där en kvinna jämförs med andra kvinnor som är söta, charmiga och har utstrålning. En tydlig skillnad mellan de jämförelser som görs inom könen i artiklarna är att kvinnor oftare än män jämförs med andra som är bättre än vad de själva är. Att det är vanligt med jämförelser mellan könen har tidigare bekräftats för att statuera skillnader mellan könen där kvinnan är den svagare. Kvinnan som den svagare är en stereotyp inom idrotten, där stereotypen osynliggör kvinnan. Medier har enligt Hall inte jämfört lika mycket inom könen då det inte cementerar den svagare och den starkare på samma sätt (Fagrell & Nilsson, 1998: 121). Vi ska se på ett exempel där jämförelsen sker inom könet men där det inte är en man som framstår som starkast utan det istället är en annan kvinna. I en artikel om fotbollsförsvaren Hanna Marklund står det:

“EM-drottningen Birgit Prinz och hennes anfallskollegor höll under långa stunder lekstuga med det svenska försvaret”(GP 2001-07-07).

Detta citat kan tolkas som att Hanna Marklund anses vara sämre än Birgit Prinz som genomgående i texten målas upp som bättre.

Ett annat exempel på jämförande, där i och för sig Marie Söderström-Lundberg framställs som väldigt duktig, poängteras det ändå att hon inte är bäst.

“Evy Palm är förstås det lysande exemplet. Hon har fortfarande, sedan tolv år, det svenska maratonrekordet. Marie var bara 23 sekunder sämre när hon tog sin största seger, i årets Stockholms maraton.” (GP 2001-08-12).

Männen däremot jämförs ofta med andra som är sämre och därför framstår deras prestation som bättre. I en artikel om Matias Ghansah som slagit det gamla svenska rekordet i längdhopp jämförs han endast som bättre än andra, även då man tar upp andra som har hoppat längre.

“7,95 - tjugofem centimeter bättre än Sunneborn. En centimeter bättre än Ulf Jarfelts 13 år gamla rekord” (GP 1991-06-23).

Ett annat exempel är denna rubrik till en artikel om Fredrik Lindahl där han jämförs positivt med fotbollsstjärnor.

“Ödmjuk som Blomqvist - cool som Giggs” (GP 2001-03-17).

Vi ser att jämförelserna ser olika ut beroende på kön, att det ska finnas skillnader säger både nationella och internationella studier (Wickman, 2008: 24). Att man väljer att oftare jämföra kvinnor med andra kvinnor som är bättre och män med andra män som är sämre kan ses som en form av osynliggörande. Prestationerna sätts i olika perspektiv beroende på vad man väljer att jämföra med. Det är alltså en ny variant av jämförelse som fungerar på samma sätt, det vill säga att kvinnans prestation osynliggörs. Kontentan är att kvinnan förminskas vilket är en del i att könsmaktsordningen upprätthålls (Hirdman, 1988: 7).

7.1.4 Namnpresentation

När det gäller hur idrottarna presenteras i artiklarna finner vi vissa skillnader. Att bara skriva någons förnamn är att förminska personer genom att porträttera dem som barn (Fagrell & Nilsson, 1998: 113). I presentationen av kvinnor ser vi en förbättring i vårt material då de under 1991 och 2001 till största delen refereras till sitt förnamn. Detta kan vara ett sätt att förminska dem och inte tillskriva dem status och makt, vilket tidigare studier har visat görs systematiskt med kvinnor på sportsidorna och i medierna i stort (Jarlbro, 2008: 85). År 2011 har de fått mer status och tyngd då de oftare får vara med med både för- och efternamn.

När det kommer till männen är variationen större, det är blandat mellan för- och efternamn, bara förnamn och bara efternamn. De blir inte systematiskt nedvärderade någon gång utan det är jämnt mellan de olika alternativen. Att det varierar är inte bara sett över hela materialet utan även i de enskilda artiklarna varierar namnpresentationen.

Ett resultat vi fann som motsäger resultat av tidigare forskning är användandet av smeknamn. Tidigare resultat har visat att det är vanligast att det är kvinnor som får smeknamn i medierna. Detta kan vara ett uttryck för förminskande eftersom det kopplas till barn där användandet av smeknamn är vanligt (Jarlbros, 2006: 85). I vår studie är det istället männen som oftast benämns med smeknamnen. En rubrik lyder:

”VID SINA DRÖMMARS MÅL - “Kocken” firar födelsedagen med guld?” (GP 1991-05-04).

Här är det alltså mannen som inte får vara med med sitt namn utan istället presenteras med ett smeknamn. Enligt teorin kring smeknamn blir han här förminskad. Det känns dock inte som att teorin lämpar sig här, då vi inte upplever att han förminskas. Smeknamnet förmedlar mer en känsla av att den här idrottaren är väletablerad. Enligt teorin fräntas han makt på samma sätt som om det endast stått hans förnamn. Den andra tolkningen är att hans makt faktiskt blir större då han är tillräckligt känd och duktig för att ha ett smeknamn som läsarna känner till (Jarlbros, 2006: 85-86).

7.1.5 Åldersrelaterade ord

Ett exempel på hur könsmaktsordningen cementeras är genom användandet av härskartekniken förlöjligande. I artiklarna benämns idrottskvinnorna ofta som “tjejerna” medan männen blir “herrarna” eller helt enkelt bara “spelarna”. Orden kan förnimmas till olika saker och därför blir ordvalet viktigt ur två aspekter. Inte bara därför att ordet ska vara korrekt utan även vad det kan konnoteras till. Ordet tjej konnoterar till en yngre kvinna vilket i sin tur kan leda till att det ger intrycket av att det är en juniortävling och således ställer det inte lika höga krav på den idrottsmässiga prestationen som i en seniortävling (Gripsrud, 2011: 148-149). “Tjejerna” hade kunnat legitimeras om det verkligen handlade om juniortävlingar men så är oftast inte fallet. Vad som sker är att en prestation trivialiseras och marginaliseras istället för att få vara vad den egentligen är.

Det kan konstateras att vilket ord som används för att förmedla en ålderskänsla för att beskriva olika personer i samma ålder varierar. Hans Chrunak är vid tillfället för sitt porträtt (GP 1991-07-27) 42 år gammal och tituleras inte med något ord som signalerar hans ålder. Istället benämns han bland annat som förbundskaptenen. Marie Söderström-Lundberg är vid sitt intervju tillfälle 41 år. Här används ett ord som förmedlar en ålderskänsla redan i rubriken:

“Marie - inte någon vanlig tant i mängden” (GP 2001-08-12).

Att kalla henne för tant kan ses som ett uttryck för härskartekniken förlöjligande. Känslan blir en raljerande ton till hennes prestation. I texten jämförs hon med Evy Palm som även hon började springa maraton senare i livet. Ett fenomen vi också ser idag i form av Isabellah Andersson och Mustafa Mohamed. Det är alltså inte exceptionellt gammalt för att utöva denna idrott vilket gör att benämningen känns än mer malplacerad och just åldern får stort utrymme i artikeln. Ett möjligt val hade varit att ta ordet dam eftersom det är ett något hon själv etablerar i texten. Istället spetsas rubriken till vilket får konsekvensen att även här marginaliseras prestationen.

Att benämna en man vid 41 års ålder för gubbe i en rubrik känns osannolikt och om vi väver in könsmaktsordningen i det här fallet verkar det finnas en större respekt för män och man vågar inte raljera om dem på samma sätt då det är männen som har makten (Hirdman, 1988: 7). “Hans - en bestämd gubbe” lär vi få leta efter som rubrik till en artikel om Hans Chrunak som är i samma ålder. Ordet tant signalerar som sagt ålderdom och bakom ordet finner vi en objektivering. Även i det här sammanhanget har det en negativ klang vilket är ett förlöjligande. Om en kvinna blir tant tidigare än en man blir gubbe kan det ha med stereotypen av hur en kvinna respektive en man bör se ut och vara. En kvinna bör vara ung, vacker och sexuell som stereotypen ser ut och när den inte längre uppfylls blir kvinnor måltavlor för nedvärderande ord. För en man finns inte samma stereotypa krav på att vara ung, vacker och sexuell, därför kan det tänkas att män får vara män längre än en kvinnor får vara kvinnor (Fagrell & Nilsson, 1998: 121 & 125).

7.1.6 Ordval

Att det kan vara unikt med kvinnor i sportvärlden då det är en historiskt sett manlig arena är det ett porträtt som belyser (Wickman, 2008: 24). Det handlar om Kristina Landgren

Carestam som är Sveriges enda kvinnliga sportchef (2011) för både ett herr- och ett damlag. Vad som ter sig som märkligt i samband med den artikeln är rubriken:

“En katt BLAND HERMELINERNA” (GP 2011-12-04).

Här finns det en hel del att diskutera. Uttrycket eller metaforen kan konnotera till två olika betydelser - antingen att någon inte passar in i ett finare sammanhang eller att någon sticker ut från mängden. Det går inte att veta vilken betydelse redigeraren haft i åtanke men ur ett jämställdhetsperspektiv får vi hoppas att det är den senare. Dock finns det en uppenbar risk att tolka rubriken fel och då blir den nedvärderande och förlöjligande vilket är en härskarteknik att utöva som får konsekvensen att mannen framhävs framför kvinnan precis som könsmaktsordningen påtalar.

Rubriken är dessutom skriven i olika typsnitt och dessa kan liksom ord associeras eller konnoteras till en känsla. “En katt” är skriven i kursiv stil (dock större grad) vilket kopplas till en kvinnlig stereotyp som mjuk och snäll medan “BLAND HERMELINERNA” är skrivet i versaler och med fet stil vilket gör att det får tyngd och signalerar att något är viktigt (Fagerström & Nilsson, 2008: 7, Wickman, 2008: 25 & Gripsrud, 2011: 148-149). Det rimliga i denna rubrik, om det ska användas olika typsnitt som ett stilistiskt grepp, hade enligt oss varit att låta katten vara i fet stil och versaler då det är den personen som artikeln handlar om och således är viktig i sammanhanget. Som det skrivs nu finns det manliga och kvinnliga drag i rubriken och stereotyperna reproduceras. När stereotyper upprepas förändras inte tankemönstren och hegemonin där mannen är överhuvud fortsätter och kvinnan fostras till en egenbild som underordnad (Whannel, 2007: 10-12 & Hirdman, 1988: 7).

7.1.7 Privatliv

Idrottarnas privatliv förekommer i skymundan i artiklarna. En förändring har dock ägt rum, privatlivet förekommer mer frekvent i artiklarna från 2011 än de från 2001 och 1991.

“I Karlstad jobbar “Kocken” deltid på Sparbankens företagsavdelning...” (GP 1991-05-4)
eller *“Vi hänger en hel del, tjejer och grillar [...] Och det finns alltid något att göra i Barcelona.”*
& *“...jag tycker om att gå ut med hunden och upptäcka nya ställen.”* (GP 2011-03-13).

Det kan bero på att formen på artiklarna skiljer sig åt vilket har nämnts tidigare men i vårt material ansåg vi att mönstret var ganska tydligt. De skillnader vi fann var att männens fritid beskrivs tydligare och fylligare än kvinnornas. En känsla det kan medföra är att kvinnor inte har lika "rika" liv vid sidan av sin idrott, det vill säga att de får offra mycket medan männen inte behöver göra samma uppoffringar vilket gör att de hinner med fritidsintressen.

Motsvarande tolkning av mannen blir då att männen ses som bättre precis som könsmaktsordningen antyder, männen klarar av att bedriva en idrottssatsning⁴ och lyckas samtidigt få tid till fritiden. De klarar av mer med samma tid.

Det vi kan se är att männens liv beskrivs med fler komponenter och bildar en annan helhetsbild av livet. Kvinnornas identitet i artiklarna kretsar kring annat än deras privatliv och det kan ses som ett osynliggörande medan privatlivet synliggörs hos männen, vilket kan tolkas som en bekräftarteknik. Bekräftarteknikerna tillkom som tidigare nämnts för att vara ett motmedel till härskarteknikerna. I detta fall är det inte de som blir utsatta för härskartekniker som använder sig av bekräftartekniker. Om det nu är en bekräftarteknik sker användandet inte enligt det ursprungliga syftet (Ås & Johnsson, 1982, Jonasson et al., 2006).

Endast en artikel om en kvinnlig idrottare tar upp fritiden. Detta motsäger dock en del av den tidigare forskning vi har tagit del av som menar att kvinnor ofta framställs som just privatpersoner medan män ofta får inta offentliga roller som yrkespersoner och experter. På samma sätt hamnar männen på ny mark där de synliggörs som privatpersoner och inte genom sin position, vilket leder till att de inte tillskrivs någon positionell makt (Jarlbro, 2006: 40-41).

En möjlig tolkning av att privatlivet tas upp mer i artiklarna om män än om kvinnor kan vara just för att bryta mot det mönster som tidigare studier påvisat där kvinnor mestadels förekommer som privatpersoner och inte som yrkesutövande. Detta skulle kunna ses som ett försök att etablera den kvinnliga idrottaren och komma runt stereotypen att mannen symboliserar den idrottande kroppen. Kort och gott ett nödvändigt ont för att bryta en stereotyp som finns för att könsmaktsordningen ska stå fast (Fagrell & Nilsson, 1998: 125).

⁴ De flest idrottsutövare i vårt material var på elitnivå.

7.1.8 Bilder

Den sista aspekten vi har undersökt under denna frågeställning är hur kvinnor och män framställs på bilderna på sportsidorna. Vi har här valt att ta huvudbilden då det varierar från fall till fall om det är flera bilder i samband med artikeln.

För att börja med helheten är det endast män som får iklä sig en privat roll på bilderna, de är dock i minoritet. Den analys vi gör av det är att, som tidigare nämnts, män är kapabla att inta fler roller och således vara bättre enligt könsmaktsordningen. En alternativ tolkning kan vara en vilja från tidningen att skildra kvinnor och män i nya skepnader och således bryta mot gamla mönster och stereotyper (Jarlbro, 2006: 41, 44 & 72).

Att kvinnorna i vårt material inte får vara privata någon gång innebär att de finns som idrottskvinnor men inte som privatpersoner, det vill säga att deras privatperson osynliggörs. Som idrottskvinnor synliggörs de och bryter därmed mot normen av mannen som det kön som representerar sporten/idrotten (Ås & Johnsson, 1982, Jonasson, et al., 2006:3). Bilderna skildrar samma mönster som privatlivet i rubriken ovan. Det finns två möjliga tolkningar, antingen att det är stereotyper som luckras upp eller att männen bekräftas och kvinnor förminskas.

Ytterligare en faktor som kan tolkas som att kvinnan är svag och bräcklig är att de inte på någon bild från åren 1991 eller 2001 tittar in i kameran. Att titta in i kameran kan skapa en känsla av styrka medan det nu snarare blir att kvinnan inte vågar se någon i ögonen. Under förra året är det flera av kvinnorna som möter kameran med sin blick. Det har alltså skett en förändring vad det gäller blickriktningen och det kan förmedla en känsla av en starkare kvinna. Hos männen har det varit skiftande från första nedslaget till i fjol, där det finns de som tittar in i kameran och de som inte gör det.

Ännu en skillnad fann vi i personernas ansiktsuttryck när de inte är mitt i sitt idrottsutövande och därför ser ansträngda och koncentrerade ut. Vad det gäller kvinnorna porträtteras tydliga känslouttryck, vilket kan förstärka den kvinnliga stereotypen som känslös (Fagerström & Nilsson, 2008: 7 & Wickman, 2008:2 5). Några exempel är bilderna på Kristina Landgren Carestam (GP 2011-12-04) och Hanna Marklund (GP 2001-07-07).

Männen å andra sidan förekommer i fler typer av bilder vad det gäller deras uttryck och vad bilden förmedlar för känsla. De flesta ler men det finns även de som är betraktande, allvarsamma eller nonchalanta. Detta kan kopplas till den manliga stereotypen som självständig och således individuell (Fagerström & Nilsson, 2008: 7 & Wickman, 2008: 25). Några exempel är Conny Evensson (GP 2001-04-06) eller Stefan Andreasson (2011-04-03).

7.2 Vilka personliga egenskaper hos män respektive kvinnor framhävs i artiklarna?

7.2.1 Egenskapernas utrymme

För det första finns det en väsentlig skillnad i hur centrala personernas egenskaper är i texterna. När det gäller kvinnorna är hennes egenskaper centralt endast i en text i vårt urval. Det går att koppla till härskartekniken osynliggörande att när det handlar om en person utelämnar texten en stor del av vem personen är, dess identitet tas ifrån dem (Ås & Johnsson, 1982). En av konsekvenserna av könsmaktsordningen som råder där mannen hierarkiskt står över kvinnan är just att hennes egenskaper ofta förminskas genom ett osynliggörande (Hirdman, 1988: 7).

Det läsaren oftast får är små axplock från en persons identitet. Självklart finns det inte utrymme att fullständigt skildra en individ men att bara nämna ett par ord i förbigående är väldigt lite. Vi får endast veta något om Amondine Webb som person i följande citat som ger oss en bild av en målmedveten och beslutsam människa.

“...jag kommer att ångra ihjäl mig om jag inte ger det här en chans.” (GP 2011-07-03).

Marie Söderström Lundbergs egenskaper får inte heller särskilt mycket utrymme utan hon beskrivs bara kort som hurtig och talangfull.

“1997 hade hon visat så mycket talang - och flyttat till Hässelby...” & “... och det är nästan alltid roligt att träna.” (GP 2001-08-12).

De allra flesta får epitetet talangfull eller duktig och alla utom en person beskrivs med positiva egenskaper. Den här individen är en kvinna, där hennes styrkor inte lyfts fram alls i texten.

“Då uppträdde hon tveksamt, kom ofta för sent in i närkamperna. [...] Fyra matcher senare har hon lyft sig, självförtroendet och tryggheten har förbättrats.” (GP 2001-07-07).

Även om texten förmedlar att en viss förbättring har skett är det anmärkningsvärt att dessa är de enda egenskaperna som lyfts fram och att ingenting av hennes kompetens eller talang uppmärksammas. Det kan vara slumpen att det är en kvinna men kopplingen till hur maktstrukturen ser ut i samhället med mannen som den dominerande i vårt samhälle ligger nära till hands. Sporten är ingen frizon från hegemonin där kvinnan är underordnad utan det är en avspegling på samhället i stort (Whannel, 2007: 10-12 & Wickman, 2008: 24).

7.2.2 Kategorisering av kvinnor

Det går att se två tydliga kategorier hos kvinnorna i våra texter - “den hårda kvinnan” och “den mjuka kvinnan”. Den hårda kvinnan beskrivs med egenskaper som brukar ses som typiskt manliga attribut som självsäkerhet, ledaregenskaper, målmedvetenhet och styrka. Följande personer fann vi passade in i denna kategori: Amondine Webb (GP 2011-07-03), Pernilla Wiberg (1991-02-03) och Kristina Landgren Carestam (GP 2011-12-04). Den sistnämnda får exemplifiera det hela med två typiska citat:

“-Min vilja att vinna var så jäkla mycket större än rädslan att förlora. Jag drivs hela tiden av att bli bäst.” & “...jag är en banbrytare...” (GP 2011-12-04).

Den mjuka kvinnan däremot beskrivs med ord som traditionellt är förknippade med kvinnlighet. Hon är snäll, varm och ödmjuk. De som beskrivs enligt detta sätt är Åsa Svensson (GP 1991-12-01) som nämndes en bit ovan och fick epitetet charmig och har utstrålning samt Linnea Torstenson som bland annat beskrivs såhär:

“- Hon tar så mycket hänsyn och skulle aldrig kliva över en annan människa...” (GP 2011-06-12).

Även Caroline Larsson tillhör denna kategori och hennes ödmjuka sida lyfts fram, här i ett citat från henne själv:

“-Jag har förstått att det uppenbarligen är för att jag inspirerar andra och det är det jag lever på. Jag kanske hjälper nån och det känns hur härligt som helst.” (GP 2011-09-04).

Något de båda kategorierna har gemensamt är att kvinnorna passar in i fasta ramar, antingen är de rara tjejer eller starka kvinnor. Det är hur som helst en stereotypisering. Som tidigare studier har visat beskrivs kvinnor på sportsidorna som bräckligare och svagare (Fagrell & Nilsson, 1998: 113-114). Vi ser här att denna typ av stereotypisering lever kvar. Resultatet att en del kvinnor framställs med typiska manliga drag kan skapa en känsla av att för att nå långt inom idrotten är det de manliga egenskaperna som premieras.

Vi har även sett exempel på när stereotypa egenskaper förmedlas rakt av, exempelvis i artikeln om tennisspelaren Kristina Andlovic.

“ Tjejer har väl alltid varit bättre än vi killar på att hoppa rep. Kristina Andlovic är inget undantag. Och hon får glädje av sitt hoppande. Som framgångsrik tennisjunior.” (GP 2001-11-10).

Förutom att det är en stereotypisering av vad tjejer och killar anses vara bra på belyser det även dikotomin mellan könen som är en av de två principer som könsmaktsordningen grundar sig på. Dikotomin går ut på att hålla isär manligt och kvinnligt vilket görs genom att påpeka att vissa egenskaper och färdigheter är typiska för tjejer medan andra är typiska för killar. Den andra principen i genussystemet är hegemonin som råder där mannen står över kvinnan (Hirdman, 1988: 7). Detta ger även medierna uttryck för genom sitt sätt att rapportera om manlig och kvinnlig idrott. Media väljer att utgå ifrån att det finns naturliga könsskillnader och att kvinnan är svagare (Fagrell & Nilsson, 1998: 113-114). Även om tjejer i detta fall framställs som bättre än killar konstateras det ändå att det finns skillnader mellan könen.

Något som går att säga är att kvinnornas egenskaper tas upp i större utsträckning 2011 än tjugo år tidigare. Eftersom egenskaperna då lyfts fram går det att säga att det är bekräftartekniken synliggörande (Jonasson et al., 2006). Vad som försvårar en analys av det är som vi nämnt att materialet från 1991 och 2011 skiljer sig markant. Hur det egentligen förhåller sig kan vi inte säga utan vi tror snarare att det är vårt urval som här styr resultatet.

7.2.3 Men...

Männens egenskaper är desto mer centrala i texterna och vi får reda på mer om dem än om kvinnorna. Detta har sett ut på samma sätt de senaste 20 åren enligt våra artiklar, där egenskaperna fick ta plats redan 1991. I hälften av artiklarna är egenskaper centrala. Detta kan

förklaras med hjälp av bekräftartekniken synliggörande där mannen får utrymme att synas med sina personliga egenskaper som antingen berör honom som privatperson eller som idrottare (Jonasson et al., 2006).

Männen blir inte placerade i ett fack på samma sätt som kvinnorna där de beskrivs som antingen hårda eller mjuka. Istället får männen beskrivningar som är mångfacetterade, ibland med ambivalenta egenskaper vilket inte får plats i stereotypa mallar. De får mer en egen identitet som människa än att de blir beskrivna som en man enligt mallen. På samma sätt kan det här handla om ett synliggörande och att de framhävs som personer. Ett exempel är följande om Jonas Thern:

“Han är född 1967 och blir med sina 34 år allsvenskans yngste - och mest spännande - tränare nästa år. [...] Som spelare beskrevs småländske Thern som intelligent, ofta hårdför och nästan alltid missnöjd. En perfektionist. Och i den bemärkelsen nästan tråkig.” (GP 2001-12-08).

Flera av artiklarna om männen liknar närmast idolporträtt där många goda egenskaper lyfts fram och idrottaren hyllas. Ett exempel är ett porträtt på Stefan Rehn där han beskrivs väldigt positivt.

“Älskad av supportrarna men också uppskattad av motståndarna. Nästan ofelbar. Och lite av en drömspelare. En gó gubbe, glad gamäng. Så är bilden.” (GP 2001-05-06).

Detta är ett exempel på bekräftartekniken synliggörande av Stefan Rehn med ingående beskrivningar av honom som person. Dessutom skulle det kunna vara ytterligare ett bekräftande av könshierarkin som råder inom genussystemet där mannen värderas högre än kvinnan (Hirdman, 1988: 7, Fagerström & Nilsson, 2008:7, Wickman, 2008: 25).

Dock ser vi även hur vissa män blir stereotypiserade på samma sätt som kvinnor, inte i lika stor utsträckning men det förekommer på flera ställen. Även inom olika maskuliniteter råder en hierarki där den dominerande maskuliniteten tenderar att vara stark och vältränad (Whannel, 2007: 10-12). De stereotypiseringar vi har hittat är inte isolerat till något speciellt år utan finns vid alla tre nedslagen.

“- Det är tungt ibland, det är ingen räkmacka. Porschen och brudarna kommer om du har jobbat tillräckligt hårt” (GP 2011-08-14).

“Det finns de som tycker att Hans Chrunak, 42, är en tuffing. En riktig hårding.” (GP 1991-07-27).

Dessa stereotypiseringar spelar, liksom stereotypiseringen av kvinnor, på traditionella bilder av hur en man ska vara. De är dominanta, självsäkra och självständiga (Fagerström & Nilsson, 2008: 7, Wickman, 2008: 25).

7.2.4 Utveckling över tid

Om de historiska glasögonen ska på finns det en del skillnader över den tidsperiod vi har undersökt. Både kvinnor och män beskrivs som privatpersoner i större utsträckning idag än för 20 år sedan. Tidigare var det mer fokus på de idrottsliga egenskaperna men nu har fokus flyttats över till de mer personliga egenskaperna även om egenskaper i allmänhet får finna sig som en liten svart läslampa snarare än som en kristallkrona. Värt att betona här är dock att artiklarnas form skiljer sig åt vilket kan vara en förklaring till vårt resultat. Om det i realiteten skett en förändring blir därför svårt för oss att analysera.

7.3 Om relationer tas upp i sportartiklarna, hur sker det då för män och kvinnor?

7.3.1 Relationer

Relationer är inte något centralt inslag i sportartiklarna, dock kunde vi se en viss ökning med tiden. Under 2011 tas relationer upp i samtliga av personporträtten, under 1991 var det i mindre än hälften. Det kan bero på att det är olika typer av artiklar från 1991 och från 2011 och därför kan vi inte uttala oss med säkerhet om det har skett någon faktiskt förändring vad det gäller personifiering. Vi kan säga att det finns en förändring men inte vad den beror på.

Även under 2011 är relationer ett perifert inslag som ofta nämns kort i förbigående eller i en faktaruta. Tidigare forskning har visat att familjeförhållanden är något som tas upp mer frekvent i medierapporteringen om kvinnor men detta var inte något som vårt material visade (Jarlbro, 2006: 72).

Däremot hittade vi vissa skillnader när det gäller vilka relationer som tas upp i artiklarna beroende av om den handlar om en man eller om en kvinna. I artiklarna om kvinnor är det

främst den närmaste familjen som beskrevs så som sambo, barn, föräldrar och syskon. När det gäller männen finns en något större variation där även kompisar och övriga släktingar finns representerade.

“I Barcelona är inte Sjöstrand ensam svensk, han delar omklädningsrum med en annan svensk VM-profil, försvarsjätten Magnus Jernemyr.

– Vi hänger en hel del, tjötar och grillar. Vi bor ganska nära varandra [...]” &

“Det är alltid svårt att komma till ett nytt land, ett nytt språk och utan alla kompisar.” (GP 2011-03-13).

Även detta liknar de resultat vi tidigare kommit fram till nämligen att männen framställs som att de har en rikare fritid och mer av deras identitet tillåts få plats i tidningen. Detta kan kopplas till bekräftartekniken synliggörande som innebär att lyssna på och engagera sig i det personen har att säga (Jonasson et al., 2006).

7.3.2 Presentation i relation till någon annan

Tidigare studier har visat att kvinnor ofta beskrivs utifrån sin status i privatlivet, där de sätts i relation till andra och tituleras som mammor, döttrar och flickvänner. Det är sällan en manlig idrottare exempelvis benämns som tvåbarnspappan (Wickman, 2008: 25; Scraton & Flintoff, 2002: 96). I vårt material såg vi inte samma tendenser som tidigare studier att personerna presenteras i relation till någon annan som exempelvis mamma eller flickvän. Dock gjordes det i några fall och då på något varierande sätt. Ett exempel på vilken betydelse ordvalet har när det gäller stereotypa manliga och kvinnliga skillnader är när föräldraskap beskrivs eftersom de olika orden konnoterar till skilda saker (Gripsrud, 2001: 148-149).

“Just nu är Emmie, 13 år, och Adam, 11, hemma medan mamma och pappa Sten befinner sig i Edmonton” (GP 2001-08-12).

Detta kan jämföras med bildtexten till en annan sportartikel.

“Familjefar. Martin Larssons liv är på många sätt annorlunda men samtidigt lever han vanligt familjeliv med frun Malin och sonen Tage.” (GP 2011-05-29).

Medan kvinnan presenteras som mamma vilket förmedlar en privat och omhändertagande roll presenteras mannen i detta fall som familjefar. Ordet familjefar förmedlar en traditionell bild

av mannen som försörjare och överhuvud i familjen. Även om uttrycket "pappa Sten" förekommer i det första citatet också handlar detta inte om huvudpersonen i artikeln och det hade blivit märkligt om ord som konnoterar två skilda saker hade använts i samma mening. I det andra citatet där mannen benämns som "familjefar" får kvinnan endast vara "frun". Dessutom bara med förnamn medan han nämns med såväl för- som efternamn. Förutom den stereotypa bilden av föräldraskap som förmedlas kan det även ses som ett förminskade av kvinnan då hon dels nämns som "frun" och dessutom bara med förnamn (Gripsrud, 2011:148-149 & 177-179).

Även när det gäller de fall där intervjupersonen är gift kunde vi se en viss skillnad mellan ordval i artiklarna om män respektive om kvinnor. Medan kvinnor i detta fall refereras till som hustru eller fru, refereras mannen ibland till som just man. Make förekommer endast någon enstaka gång.

"Familj: Mannen Mats och barnen William och Ida och två bonusbarn." (GP 2011-12-04 Kristina Landgren-Carestam).

"Familj: Fru och barn." (GP 2011-11-06 Wanderson Do Carmo).

Kvinnan fostras till att vara i beroendeställning och genom det kvarstår könsmaktsordningen (Fagerström & Nilson, 2008: 7). Man framstår här som ett självständigt subjekt medan hustru eller fru endast kan existera i relation till någon annan, i dessa fall män. Vad som sker är alltså ett exempel på hur kvinnan får vara i beroendeställning medan mannen är självständig. För att göra en mer likvärdig presentation anser vi att make borde användas.

7.4 Hur beskrivs kvinnors och mäns förhållningssätt till sin idrott?

7.4.1 Karriär

Karriären och/eller idrottandet är nästan alltid det centrala i de sportartiklar vi har analyserat. I vissa fall då idrottaren ej längre var aktiv eller när det är mer fokus på hälsa/välbefinnande i texten än på tävling hamnar karriären mer i periferin. Här är det ingen större skillnad mellan könen. Ett porträtt som stack ut är Amondine Webb som var aktiv och tävlade men ändå är inte hennes karriär det centrala i texten utan istället handlar över halva artikeln om andra personer och om handbollens framväxt i England.

“När Amondine Webb gjorde sitt första landslagsläger sommaren 2009 hade Melanie Chowns redan arbetat i fyra år för att skapa ett så pass slagkraftigt lag till OS i London 2012 att handbollen ska vinna briterernas respekt. Handboll hade stulit hennes hjärta redan på 70 talet ...”
(GP 2011-07-03).

Därefter fortsätter stora delar av artikeln att handla om Melanie Chowns, handbollsspelaren Lynn McCafferty och brittisk handboll i allmänhet. Detta är ett exempel på osynliggörande då fokus i texten inte ligger på Amondine Webb trots att texten benämns som ett personporträtt (Ås & Johnsson, 1982).

7.4.2 Vem uttalar sig?

Ett annat exempel på härskartekniken osynliggörande som förekommer kan vara att i artiklarna som handlar om kvinnor är det oftare andra som uttalar sig om idrottarens egenskaper och prestationer jämfört med artiklarna om män där de själva får berätta (Ås & Johnsson, 1982). Bredvid personporträtten under 2011 publicerades ofta en rad med korta citat där idrottaren fick uttala sig om olika företeelser, exempelvis om andra lag, prestationer och intressen. Något som skiljer ut sig är att intill personporträttet om Linnea Torstenson publiceras istället “Röster om Linnea Torstenson” där andra får uttala sig om henne och hennes egenskaper och prestationer, bland andra förbundskaptenen för landslaget Per Johansson.

“En fantastisk människa som det senaste året också blivit en fantastisk handbollsspelare.” (GP 2011-06-12).

Även om hon endast beskrivs i positiva ordalag går det att argumentera för att makten tas ifrån henne att själv berätta om det som rör henne. Hade det gjorts konsekvent med alla personporträtt hade det kunnat ses som ett stilistiskt grepp men då det endast görs mot en kvinna kan det indikera att hon inte kan svara för sig själv. Tidigare studier har visat att män ses som mer tillförlitliga källor än kvinnor på grund av den etablerade könsmaktsordningen och att kvinnor ofta ifrågasätts i offentliga roller (Jarlbro, 2006: 44).

7.4.3 Förhållningssätt

När det gäller vilket förhållningssätt idrottarna har till sin sport finner vi liknande resultat hos både kvinnorna och männen. Oftast är idrotten en viktig del av livet och något de flesta tycker är väldigt roligt.

“Hon springer nästan 700 mil om året, det vill säga nästan två mil om dagen, och hon gör det med nöje. Jag har så mycket glädje av det här, tycker hon, och det är nästan alltid roligt att träna.” (GP 2001-08-12).

“-Jag älskar den här sporten, säger han och ler.” (GP 2001-10-13).

Att bli så bra som möjligt och vinna olika tävlingar och priser är centrala mål. Dock finns det några artiklar som skiljer ut sig något genom att idrotten framställs mer som ett arbete, i samtliga fall är detta artiklar som handlar om män.

“-Det var ett stort ögonblick när jag skrev på för Gais och jag kunde köpa ett hus åt mamma.” (GP 2011-11-06).

“Han kallar sig själv fotbollsarbetare, som lever på sitt temperament och som i år är både snabbare och spänstigare än på mången god dag.” (GP 2001-06-09).

Vad det beror på att det endast är män som uttalar sig om idrotten som ett arbete kan man ha olika teorier om. En möjlig förklaring kan vara att idrotten är en historiskt sett manlig arena och att detta fortfarande lever kvar även om förändringar har skett (Wickman, 2008: 24). Då kvinnans roll traditionellt sett har varit att ta hand om barn och hem och förvärvsarbete inte har varit någon självklarhet är det troligt att spår av detta synsätt fortfarande går igen. Flera av kvinnorna har andra jobb som nämns i texterna, exempelvis är två av dem mellanstadielärare. Även detta passar in i mallen då lärare nu för tiden är ett accepterat arbete för en kvinna. Kanske är det en bit kvar att gå innan idrott ses som ett socialt accepterat yrke även för kvinnor. Det är rimligt att tänka sig att fler kvinnor än män har ett arbete vid sidan av sin idrott då det finns mer pengar inom herridrotten.

8. SAMMANFATTNING

Syftet med studien var att se hur kvinnor och män porträtteras på sportsidorna. Vi var intresserade av att se om det fanns skillnader och hur de i så fall såg ut. För att undersöka detta valde vi GP-sporten och gjorde en kvalitativ textanalys med hjälp av ECA-modellen. Vi ville även undersöka om det hade skett någon förändring över tid och valde därför material från tre olika årtionden, 1991, 2001 och 2011. Totalt ingick 36 artiklar i studien, tolv per år vi valde att undersöka. För att förstå och kunna tolka de resultat vi kom fram till tog vi hjälp av genusteorier som könsmaktsordning, härskartekniker, bekräftartekniker och stereotyper.

Ur ett helhetsperspektiv kan vi fastställa att män och kvinnor inte porträtteras på samma sätt i GP-sporten. Det kan fastslås då porträtteringen skiljer sig åt på flera punkter, de viktigaste ska vi ta upp nedan. En del resultat har tidigare forskning pekat på medan andra motsäger tidigare empiri.

Idrottarnas utseende var något som knappt förekom i de artiklar vi undersökte varken för kvinnor eller för män. I de fall det nämndes var det i förbifarten och oftast kopplat till idrotten. Vi fann exempel på symboliskt våldsutövande när irrelevanta aspekter togs upp. Kvinnan försvinner som idrottare och stereotypiseras ibland utifrån den manliga blicken. Det fanns även exempel på symboliskt våld när det handlade om män om än inte lika grovt. När en man hamnar i den situationen får det likadana effekter som för en kvinna nämligen att de trivialiseras.

När män och kvinnor jämförs med andra i artiklarna fann vi en vital skillnad. I männens fall porträtteras de som den bättre medan kvinnorna porträtteras som den sämre. Könsmaktsordningen upprätthålls genom att mannen upphöjs och kvinnan nedvärderas. Även om resultatet är detsamma som tidigare forskning finns det en skillnad, tidigare jämfördes kvinnor med män men i vår studie har kvinnor istället jämförts med andra kvinnor som är bättre. Resultatet blir detsamma när den som porträtteras framstår som den sämre. Här ser vi alltså hur könsmaktsordningen reproduceras på sportsidorna.

Vad det gäller namnpresentation blir kvinnorna oftare refererade till vid endast förnamn kontra männen. För männen är det en jämn fördelning mellan förnamn, för- och efternamn eller bara efternamn. Vi har sett samma trend under alla nedslag. Det är däremot männen som

oftast benämns med smeknamn.

När det kommer till ord som beskriver ålder på något sätt skildras det på olika sätt beroende av kön. Kvinnliga idrottare blir i större utsträckning benämnda med ord som konnoterar till en ålder, så som tjej eller tant. Männen blir snarare beskrivna som herrar alternativt spelare vilket associeras till en vuxen man eller icke definierbart.

När det gäller idrottarnas privatliv fann vi vissa skillnader där männens fritid var mer frekvent förekommande i artiklarna än kvinnornas. Detta var en av de punkter som gick tvärtemot vad tidigare forskning visat då kvinnor ofta har tenderat att få vara privata i medierna medan männen har fått ta på sig roller som yrkespersoner och experter.

Det är vanligare att egenskaper lyfts fram år 2011 än 1991. Det kan dock bero på att artiklarna i vår undersökning skiljer sig åt formmässigt mellan de olika nedslagen. När det handlar om kvinnornas egenskaper och hur de framställs fann vi två kategorier, kvinnan med bara mjuka egenskaper och kvinnan med bara hårda egenskaper. Männen är svårare att hitta stereotyper för, de beskrivs mer mångfacetterat. En annan skillnad är hur männen överlag tillskrivs positiva egenskaper, i vissa fall nästan som idolporträtt.

Tidigare forskning har pekat på att kvinnor ofta definieras som fru, flickvän et cetera. Detta har vi inte funnit i vårt material. Vi kunde däremot se i något fall att det används olika ord för att beskriva samma roll, exempelvis föräldrarollen där en kvinna benämns som "mamma" medan en man benämns som "familjefar".

Karriären är nästan alltid centralt i sportartiklarna. Personernas idrottande får ta plats men hur det sker varierar. När det gäller kvinnor är det vanligare att andra får beskriva personen. Männen får i större utsträckningen föra sin egen talan.

9. SLUTDISKUSSION

Att en förändring bör äga rum inom sportjournalistiken var något vi ansåg redan innan vi började med undersökningen. Den ojämna fördelningen av utrymme på sportsidorna är ett väldokumenterat fenomen som också vi fann prov på, även då det inte var en av våra frågeställningar. Mer intressant för vår studie var att det fanns skillnader även i hur kvinnor och män framställs på sportsidorna. Med bakgrund av hur stort inflytande mediernas rapportering har på människors uppfattning och åsikter om olika företeelser menar vi att det är oerhört viktigt att journalister är medvetna om hur denna rapportering ser ut. Först när medvetenhet finns är det möjligt att göra något åt de skillnader som finns.

För att kunna förändra den könsmaktsordning som dominerar sportsidorna såväl som det övriga samhället krävs inte bara medvetenhet om problemen utan även en vilja att förändra. I den hårda konkurrensen som idag råder på mediemarknaden kan medierna pressas att skriva om det publiken vill ha och som säljer. Det är här publiken som har makt över medierna. Här kan det tänkas att det är en "hönan och ägget situation". Är det verkligen så att intresset för dem det skrivs om finns eller är det media som skapat det? Exempelvis skrivs det spaltmeter om ishockey medan det finns fler utövare av friidrott, en idrott som inte får lika mycket utrymme. Att Sverige ses och har setts som en "ishockeynation" stämmer. Men är inte den skapad av mediebildens av idrotten? På samma sätt kan intresset för herridrott vara skapat av att fler har kännedom. När våra sinnen inte räcker till finns medier där för att hjälpa oss att tillgodose oss med kunskap, de har alltså stor påverkan på vad vi får kännedom och kunskap om.

Att medierna anpassar sig till vad publiken efterfrågar skulle dock mestadels kunna vara en förklaring till den ojämna fördelningen av utrymme och mindre applicerbar på våra huvudresultat, varför man beskriver kvinnor och män på olika sätt. Även om fallet skulle vara så att medierna medvetet väljer att en större andel av sportartiklarna ska handla om manliga idrottare förklarar detta inte varför olika ord används för att beskriva personernas relationer och egenskaper eller vad som får vara det centrala inslaget i texten.

En förklaring här kan kanske vara kunskapsbanken hos sportjournalisterna. De ämnen man inte har kunskap om blir ofta offer för generaliseringar och färgade av de fördomar vi alla bär med oss. Kanske är fallet även så när det gäller sportrapportering, journalisterna känner inte

till lika mycket om kvinnliga idrottsstjärnor och använder därför i större utsträckning vanliga stereotyper för att på enklaste sätt porträttera en person. Även om det faktiskt är så att journalisten skulle vara medveten om att detta sker kan det vara ett medvetet grepp då man tror att publiken som ska ta del av innehållet inte heller känner till lika mycket om damidrott, vilket kanske också är fallet.

Ett exempel på detta är ett av våra huvudresultat i studien, nämligen att kvinnor oftare jämförs med andra som är bättre än vad de själva är medan män ofta jämförs med andra som är sämre. Detta kan kopplas till härskartekniken förlöjligande där kvinnornas prestationer ses i sämre dager än vad männens prestationer gör. En annan, eller en bidragande, förklaring kan helt enkelt handla om kunskapsbrist. Om kunskapen inte är lika stor om damidrott som om herridrott är det en logisk slutsats att det bara är de allra bästa som anses vara så allmänt kända, eller kända av sportjournalisterna, att man kan dra paralleller till dem. Inom herridrotten däremot som det rapporteras flitigt om finns det fler kända profiler att referera till och urvalet är därför större om man vill jämföra med någon som är antingen bättre eller sämre.

Om det skulle vara så att skillnaderna i rapporteringen handlar om just kunskapsbrist hamnar journalistiken i en ond cirkel. Journalisterna vill jämföra idrottarna med andra kända idrottare men om det inte skrivs mycket om kvinnliga idrottare ökar heller inte utbudet av människor att skriva om. För att sprida kunskap krävs det att man även refererar till dem som publiken inte redan känner till, även om det innebär att journalisten behöver lägga till en mening extra i texten för att förklara kontexten kring personen. Fortsätter man istället att endast jämföra med de allra bästa och mest kända kommer inte publiken heller att få en större kunskapsram inom damidrotten.

Ett annat av våra resultat som styrker hypotesen att kunskapen om damidrott och specifika kvinnliga idrottare är betydligt sämre än om herridrott och manliga idrottare är användandet av smeknamn. Tidigare forskning vi tog del av visade att smeknamn oftare användes vid omnämnandet av kvinnor i medierna i syfte att förminska dem och deras idrottsliga prestationer. Resultatet av vår undersökning pekade i motsatt riktning, den visade istället att det var män som oftare blev kallade vid smeknamn i sportrapporteringen. Vi tror att detta, liksom vilka idrottarna jämförs med i artiklarna, har att göra med vilken kunskap allmänheten

tros ha om damidrott kontra om herridrott. Inom herridrotten finns det betydligt fler kända profiler eftersom rapporteringen såväl är större som mer frekvent där än när det gäller damidrott. Därför är smeknamnen mer etablerade och blir nästintill som ett varumärke för den personen. Detta kan man se både när det gäller manliga och kvinnliga idrottsstjärnor exempelvis Peter "Foppa" Forsberg, Mats "Sudden" Sundin och Pernilla "Pillan" Wiberg.

Något förvånande, om än positivt överraskande, var det faktum att utseende inte var något centralt inslag i sportartiklarna. Efter att ha tagit del av tidigare studier som visade att utseende var frekvent förekommande även i artiklar där det helt saknas relevans exempelvis om sport och politik hade vi väntat oss att hitta mer av detta. Det kan hända att det har skett en förändring men detta var inte något vi såg under de 20 år vi undersökte eftersom vi nästan helt saknade utseendebeskrivningar i vårt material. En annan möjlighet är att GP faktiskt skiljer ut sig från andra tidningar och medvetet har försökt att utelämna idrottarnas utseende.

En annan förklaring kan vara att sportrapportering och genus har diskuterats flitigt, i synnerhet de senaste decennierna. Denna diskussion kan ha haft positiva effekter när det gäller irrelevanta utseendebeskrivningar som endast fyller ett syfte att objektifiera en människa. Om detta nu är vad vi står för är knappast strävan efter en jämlik rapportering vid dess slutstation. Tendenserna visar att rapportering mängdmässigt blir lite mer jämlik och vad som verkar troligt är att det kommer att fortsätta. Vad som inte får försvinna ur synfältet bara för att utrymmet jämnas ut är vad som egentligen står i tidningen.

Vi trodde att vi skulle finna uppenbara skillnader där exempelvis utseende och relationer beskrivs ingående i artiklarna om kvinnor men detta var inte fallet. Istället var skillnaderna ofta implicita och visade sig i form av olika ordval och ur vilket perspektiv man valde att se på prestationen. På ett sätt kan detta ses som ett positivt resultat då skillnaderna inte är lika tydliga men på ett annat sätt skrämmande då de inte heller är lika lätta att identifiera. Kanske passerar de då lättare obemärkt förbi och uppmärksammas inte av mediepubliken vilket också kan vara problematiskt.

Med anledning av detta anser vi att debatten eller samtalet om en jämlik rapportering inte ska sluta när, eller om, rapporteringen blir 50/50. Vad som bör höjas upp på agendan hos tidningarnas redaktioner är att verkligen se hur kvinnor och män skildras. Det är genom

representation som vi människor kan finna identifikation, således bör medier vara väldigt noga med bilden av människor som passerar genom tryckpressarna.

10. FRAMTIDA FORSKNING

Den här undersökningen har endast behandlat tidningar och även de kvantitativa undersökningar vi stött på under arbetets gång har till största del haft tidningsmaterial i grunden för forskningen. Hur ser det ut i etermedierna? Vad händer i tv-mediet som kanske är det mäktigaste mediet i vår nutid? Vi upplever att det går att hitta stora tomma hål om genus och sport i detta medium som faktiskt inte har många år på nacken men som ändå är väldigt inflytelserikt. På samma sätt går det givetvis att ta sig an radion.

Vi har sett en liten tendens att sportrapporteringen blivit mer personifierad men då vi inte haft tillräckligt med grund vet vi inte om så är fallet. Har sportrapporteringen tagit ett nytt grepp och istället för idrotten är det individen som berörs? Vad får det för konsekvenser på rapporteringen i stort och för hur män och kvinnor framställs på sportsidorna? En möjlig framtida forskning hade kunnat bygga vidare på medialiseringsteorier och utifrån dem, och kanske över en längre tidsperiod, undersöka hur utvecklingen har sett ut.

11. KÄLLFÖRTECKNING

Böcker

- Ahrne, G., & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Altheide, D. L. (1996). *Qualitative media analysis*. Thousand Oaks, Calif.: Sage, cop.
- Bourdieu, P. (1999). *Den manliga dominansen*. Göteborg: Daidalos
- Engström, K. (2008). *Genus & genrer - forskningsanknutna genusdiskurser i dagspress*. Umeå: Universitet
- Eriksson, Y. (2009). *Bildens tysta budskap Interaktion mellan bild och text*. Falun: Norstedts Akademiska Förlag
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Fagerström, L., Nilson, M. (2008). *Genus, medier och masskultur*. Malmö: Gleerups
- Fagrell, B., & Nilsson, P. (red.) (1998). *Talet om kroppen En antologi om kropp, idrott och kön*. Stockholm: HLS Förlag
- Fiske, J. (1997). *Kommunikationsteorier*. Borås: Wahlström & Widstrand
- Gauntlett, D. (2002). *Media, Gender and Identity - An introduction*. London: Routledge
- Gripsrud, J. (2011). *Mediekultur Mediesamhälle*. Göteborg: Daidalos AB
- Hadenius, S., Weibull, L. & Wadbring, I. (2011). *Massmedier – Press, radio och tv i den digitala tidsåldern*. Stockholm: Ekerlids Förlag
- Hall, S. (1997). *Representation - Culture Representations and Signifying Practices*. London: The Open University
- Hirdman, Y. (1988). *Genussystemet - Teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen
- Jarlbro, G. (2006). *Medier, genus och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Jonasson, D., Amnéus, D., Flock, U. & Rosell, P. (2006). *Bekräftartekniker och motstrategier - sätt att bemöta maktstrukturer och förändra sociala klimat*. Stockholm: Universitet
- Koivula, N. (1999). *Gender in sport*. Stockholm: Universitet
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi – att låta en värld öppna sig*. Stockholm: Liber
- Larsson, H. (2001). *Iscensättningen av kön i idrott – En nutidshistoria av idrottsmannen och idrottskvinnan*. Stockholm: HLS förlag
- Leeds-Hurwitz, W. (1993). *Semiotics and Communication: Signs, Codes, Cultures*. New Jersey: Hillsdale

- Mikkelsen, B. (2005). *Methods for development work and research – a new guide for practitioners*. 2th Edition. New Delhi: Sage publications
- Scraton, S. & Flintoff, A. (2002). *Gender and sport: A reader*. London: Routledge
- Strömbäck, J. (2001). *Gäster hos verkligheten - en studie av journalistik, demokrati och politisk misstro*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB
- Whannel, G. (2007). *Sport & gender identities - masculinities, feminities and sexualities*. London: Routledge
- Wickman, K. (2008). *Bending Mainstream Definitions of Sport, Gender and Ability - Representation of wheelchair racers*. Umeå: Universitet
- Ås, B. & Johnson C. (1982). *Kvinnor tillsammans: handbok i frigörelse*. Stockholm: Gidlund

Andra skriftliga källor

- Anderson Odén, T. (2002). *2001 års publicistiska bokslut – en rapport om 36 tidningar bokstäver och siffror*. Arbetsrapport nr 3. Göteborg: Universitet
- Andersson, U. (2004). *2003 års publicistiska bokslut. Del 2. – Sportens olika sidor: männen och de manliga sporternas revir*. Arbetsrapport nr 19. Göteborg: Universitet
- Anevskas, U. & Nober, P. (2011). *Är det media som bestämmer genusordningen? En innehållsanalys av sportsidorna ur ett genusperspektiv*. Malmö: Högskola
- Bernstein, A. (2002). *Is It Time for a Victory Lap? : Changes in the Media Coverage of Women in sports*. London: Sage publications
- Dragstedt, K. & Asplund, M. (2010) *Var är kvinnorna?: En studie av tre svenska sportbilagor ur genusperspektiv*. Södertörn: Högskola
- Edström, M., & Jacobson, M. (1994). *Massmediernas enfaldiga typer*. Arbetsrapport nr 38. Göteborg: Universitet
- Hildén, C. & Larsson, J. (2010) *Sportsidorna - a man's world?: En studie av Göteborgs-Postens sportsidor ur ett genusperspektiv*. Växjö: Linnéuniversitetet
- Lundberg, A. (2011). *Balansen på sporten: En studie av den lokala sportjournalistikens utveckling på tidningen Norra Västerbotten ur ett genusperspektiv*. Luleå: Universitet
- Mulvey, L. (2006). *Visual pleasure and narrative cinema*. New York: Blackwell

Elektroniska källor

Allt om jämställdhet (2010). Härskartekniker. Hämtat från:
http://alltomjamstallldhet.se/?page_id=440. Hämtat den 12-03-27.

Göteborgs-Posten. (2012a). Om GP. <http://info.gp.se/omgp/hem/1.10872-historik>. Hämtat 12-03-23.

Göteborgs-Posten. (2012b). Om GP. <http://info.gp.se/omgp/hem/1.11124>. Hämtat 12-03-23.

VR (Vetenskapsrådet). (2007). *Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial*. Hämtat från:
http://www.vr.se/download/18.aae1aa51132473084980005790/integritetskansligt_forskningsmateria21.pdf. Hämtat 12-04-12.